

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Kristýna Pintová

**Žaloby wrongful birth a wrongful life v českém právu a
mezinárodní komparaci**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Helena Krejčíková, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 5. 4. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. 4. 2017

.....

Kristýna Pintová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Heleně Krejčíkové, Ph.D. za vstřícný přístup, odborné rady a cenné připomínky při vedení této práce. Zároveň děkuji své rodině za podporu a trpělivost při mém studiu.

Obsah

Úvod.....	1
1. Podstata wrongful birth a wrongful life žalob.....	3
1.1. Wrongful birth.....	3
1.2. Wrongful life.....	6
2. Právní úprava v České republice.....	8
2.1. Ústavní rovina.....	8
2.2. Zákonná úprava.....	10
2.2.1. Náhrada újmy.....	10
2.2.2. Právní úprava interrupce a sterilizace.....	16
3. Dosavadní judikatura v České republice.....	18
3.1. Rozsudek Krajského soudu v Brně.....	18
3.2. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci.....	21
3.3. Rozsudek Krajského soudu v Praze.....	23
3.4. Rozsudek Vrchního soudu v Praze.....	25
3.5. Usnesení Ústavního soudu.....	26
4. Zahraniční judikatura.....	28
4.1. Spojené státy americké.....	28
4.1.1. Wrongful birth.....	28
4.1.2. Wrongful life.....	31
4.2. Velká Británie.....	34
4.3. Austrálie.....	37
4.4. Kanada.....	39
4.5. Izrael.....	41
4.6. Francie.....	42
4.7. Nizozemsko.....	44
4.8. Německo.....	45
4.9. Rakousko.....	48

5.	Judikatura Evropského soudu pro lidská práva	52
5.1.	Draon proti Francii	52
5.2.	R. R. proti Polsku	53
5.3.	A. K. proti Lotyšsku	54
5.4.	M. P. a další proti Rumunsku	55
6.	Shrnutí problematických aspektů wrongful birth a wrongful life žalob	57
6.1.	Wrongful birth	58
6.2.	Wrongful life	64
	Závěr	66
	Seznam zdrojů	68

Úvod

Jednou ze současných otázek občanského práva spojených s oblastí zdravotnictví jsou žaloby wrongful birth a wrongful life. Problematika těchto žalob, tedy velmi obecně řečeno žalob na náhradu újmy způsobené narozením dítěte, je v české právní praxi (zejména té soudní) dosud málo diskutována, ačkoliv se do povědomí veřejnosti zčásti dostala díky medializovaným případům, o kterých bude v této práci také řeč. Lze však předpokládat, že se před českými soudy budou tyto žaloby objevovat častěji, neboť je v medicínském právu stále ve větší míře kladen důraz na autonomii pacienta a na pacientovu informovanost o jeho právech (a to zejména s přijetím zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování). Lze také poukázat na to, že se stále objevují nové možnosti v oblasti lidské reprodukce, jako je prenatální diagnostika, nové metody antikoncepce a sterilizace a tak dále, a právě ony předcházejí žalobám, které jsou tématem této práce. Z těchto důvodů považuji téma této práce za velmi aktuální.

Pojem je spjat především s anglosaským právem, první žaloba se objevila ve 30. letech 20. století ve Spojených státech amerických. Odtud také názvy žalob, které se používají po celém světě v tomto znění. S řadou případů se lze setkat v Austrálii, Kanadě a Velké Británii. Nicméně poměrně rozsáhlou judikaturu lze nalézt i například v Německu či Rakousku, jejichž právní systém je tomu českému daleko bližší.

Jedná se o téma značně kontroverzní. Přestože je narození člověka vnímáno většinou společností pozitivně, objevují se případy, kdy tato skutečnost působí újmu. Pak ke klíčové právní otázce celého problému – zda lze narození dítěte, resp. život považovat za újmu – přistupují otázky morální a etické, respektive dochází k jejich střetu. A v důsledku toho pak vyvstává problém, zda lze vůbec připustit podávání takových žalob. Dítě je totiž považováno v mnoha jurisdikcích za dar, požehnání, a proto se také (jak bude z této práce patrné) řešení takových případů bude stát od státu lišit.

Při projednávání wrongful birth a wrongful life žalob jsou v zásadě dotčeny tři právní oblasti, a to oblast ochrany základních lidských práv a svobod, ochrany osobnosti a v souvislosti se zásahem do osobnostních práv také oblast náhrady újmy. Nadto obvykle absentuje výslovná právní úprava, podle které by měl soud postupovat.

Řešení je tak velmi složitou záležitostí (mluvíme o tzv. hard cases). Soud však musí ve věci rozhodnout, platí zákaz denegationis iustitiae. Soudy tak mají při řešení takových případů zásadní roli.

Cílem této práce je pokusit se odpovědět na výše zmíněnou otázku, jež provází problematiku wrongful birth a wrongful life žalob, tedy na otázku, zda lze v České republice připustit, aby tyto žaloby byly podávány a projednávány před soudem, a aby byla na základě nich žalujícími subjektům přiznána náhrada újmy.

Nejprve tedy vymezím podstatu obou typů žalob a rozdělím je do specifických skupin. Poté se budu zabývat dotčenou vnitrostátní právní úpravou, a to sice v ústavní rovině a především ustanoveními zákonných norem. Následně poskytnu přehled dosavadní judikatury, a to jak v České republice, tak zejména v zahraničí. Závěrem shrnu argumenty soudů a vůbec celou problematiku a zaměřím se na hlavní problematické aspekty těchto žalob. Budu tak používat především metodu analytickou a metodu komparativní.

1. Podstata wrongful birth a wrongful life žalob

Termíny wrongful birth a wrongful life se zpravidla nepřekládají do českého jazyka a používají se tato ustálená anglická pojmenování žalob. Přesto přihlédneme i k českému překladu, tedy k výrazům protiprávní narození a život. Pojem protiprávní ve spojení s narozením (birth) či životem (life) se však nemá vztahovat na fakt, že narození či život by byly v rozporu s právem. Vhodnější je tak překlad nechtěné narození či život, neboť protiprávnost se váže na jednání lékaře či jiné osoby, jak bude patrné dále.¹

Současný právní stav neumožňuje tyto výrazy přesně definovat, žaloby lze však charakterizovat pomocí jejich skutkového základu. Mezi těmito dvěma typy žalob existují značné rozdíly. Prvořadým kritériem rozlišení je osoba žalobce.

V následující kapitole stručně objasním podstatu obou typů žalob a rovněž jejich rozdělení do specifických subtypů. Dále uvedené je však pouhým zobecněním problému pro snazší pochopení a není vyloučeno, že se jednotlivá soudní rozhodnutí budou od tohoto pojetí odchylovat.² Nutno podotknout, že právě soudní rozhodnutí (a to především zahraničních soudů), jejichž rozboru se budu věnovat v dalších částech této práce, pomohou čtenáři k jasnější představě o dané problematice.

1.1. Wrongful birth

K podání žaloby wrongful birth jsou aktivně legitimováni rodiče nechtěně narozeného dítěte. Základem této žaloby je újma, kterou rodiče utrpěli narozením dítěte v důsledku lékařského pochybení, spočívající v újmě na zdraví matky, ztrátě na výdělku matky a následně rovněž vzniku povinnosti starat se o nechtěné dítě a nést výdaje spojené s péčí o dítě.³ Přitom pochybení má formu protiprávního jednání jiné osoby (tedy lékaře). Toto jednání může spočívat jak v konání, tak v opomenutí. Lze rozlišit

¹ NOVOTNÁ, M. „Wrongful birth a wrongful life“ alebo kam až siaha zodpovednosť lekára za narodenie neplánovaného dieťaťa? *Právo a manažment v zdravotníctve*. 2011, ročník II, č. 3, s. 4.

² VOLKOVÁ, J. Výchova a výživa nechtěných dětí v souvislosti s žalobami wrongful life a wrongful birth. In ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O., JURÁŠ, M. a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 244.

³ DOLEŽAL, T. Úvod do problematiky „wrongful birth“ a „wrongful life“ žalob. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. [online]. 2013, roč. 3, č. 3, s. 6. [cit. 10. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/55/61>.

dvě podskupiny takových žalobních návrhů.⁴

První z nich je tzv. *wrongful conception/pregnancy* (bezprávné početí/těhotenství).⁵ V těchto případech spočívá lékařské pochybení v nedbalosti, která vede k narození nechtěného dítěte, případně k nucené interrupci (důležitý je tu zde totiž okamžik nechtěného početí/těhotenství, nikoli až samotného narození dítěte). Může jít například o nedbalost (chybný zákrok nebo i chybné poučení) při sterilizačním zákroku, vasektomii, antikoncepčním plánování, při diagnóze neplodnosti nebo o chybně provedenou interrupci.⁶ Doležal uvádí, že „většina případů tohoto typu je spojena s chybně provedenou sterilizací a následným narozením dítěte nebo s případy chybně provedeného přerušení těhotenství, kdy těhotenství i po zákroku dále pokračuje“.⁷ Vzhledem k tomu, že rodiče dítě tak či onak nechtěli, není podstatné, zda se narodilo zdravé nebo se zdravotním postižením. Rodiče namítají porušení jejich práv na soukromý a rodinný život, porušení jejich svobody rozhodovat o svém rodičovství. V mnoha případech matka požaduje náhradu za psychickou újmu, kterou po vadně provedené operaci prožívá po smíření se s narozením dítěte z obavy, že se dítě z důvodu operativního zásahu může narodit postižené.⁸

Druhou skupinu tvoří žaloby *wrongful birth* v užším smyslu (bezprávné narození). U nich spočívá lékařské pochybení v nepřerušení těhotenství, k němuž by došlo, kdyby rodiče věděli, resp. kdyby bylo zjištěno, že má plod vadu a narodí se tudíž postižené dítě. Čili lékař v průběhu těhotenství neinformuje rodiče o nesprávném vývoji plodu, nebo chybně provede prenatalní diagnostiku, která by při náležité péči odhalila vadu, a tak podobně, a tím připraví matku o možnost těhotenství přerušit.⁹ Anebo je možný případ, kdy si rodiče byli vědomi genetických predispozic k vývojovým vadám plodu či samotného poškození plodu, ovšem antikoncepční metoda selhala, příp. umělé

⁴ Někteří autoři tyto podskupiny rozlišují na základě toho, zda se rodičům narodí zdravé nebo postižené dítě, jiní zase podle toho, zda pochybení lékaře spočívá v konání, nebo v opomenutí.

⁵ Tuto kategorii žalob někteří autoři také vyčleňují jako samostatný typ vedle žalob *wrongful birth* a žalob *wrongful life*.

⁶ VISINGER, R. Teoretické otázky žalob *wrongful life* a pohled recentní zahraniční judikatury. *Právník*. 2006, roč. 145, č. 10, s. 1128.

⁷ DOLEŽAL, T. Úvod do problematiky „*wrongful birth*“ a „*wrongful life*“ žalob, op. cit., s. 6.

⁸ VOLKOVÁ, J., op. cit., s. 246.

⁹ VISINGER, R., op. cit., s. 1128.

přerušení těhotenství bylo chybně provedeno.¹⁰ Rodiče jsou pak nuceni vychovávat a vyživovat postižené dítě a snášet tak obvykle daleko finančně a psychicky náročnější zátěž. V těchto případech je narušeno právo plánovat rodinný život a právo v případě poškození plodu podstoupit interrupci.¹¹ Visinger se domnívá, že „do budoucna si lze představit podobné žaloby, jejichž předmětem bude odškodnění nevyžádaných následků vzniklých pochybením personálu při provádění zárodečné genoterapie či klonování.“¹²

Z uvedeného vyplývá, že pokud neplánované těhotenství nebo těhotenství sice plánované, ale které mělo být ukončeno, skončí narozením dítěte (zdravého nebo postiženého), protože těhotenství samotné nebo poškození plodu se zjistí až v době, kdy už není možné vykonat umělé přerušení těhotenství (či ho není možné vykonat bezpečně a podle zákona), je na místě podat žalobu wrongful birth.¹³ Předpokladem je tedy uzákonění umělého přerušení těhotenství.

Rodiče pak žalují o náhradu újmy, která sestává z psychické újmy, újmy na zdraví a újmy v majetkové sféře (náklady na výchovu a výživu nechtěného dítěte).¹⁴

Ještě dodám, že se lze setkat také s žalobami tzv. wrongful abortion (nechtěný/bezprávný potrat). Ty jsou v podstatě opakem žalob wrongful birth v užším smyslu. Jde o situaci, kdy se rodiče rozhodli pro přerušení těhotenství, neboť byli informováni o vadě plodu. Ve skutečnosti však vada byla diagnostikovaná chybně, resp. rodiče byli informováni nesprávně, a kdyby k interrupci bývalo nedošlo, narodilo by se dítě zcela zdravé. V takových případech dochází také k zásahu do práva plánovat rodinný život.¹⁵

¹⁰ PETERKOVÁ, H. Nechtěné zdravé dítě – neoprávněný zásah do osobnostních práv? *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. [online]. 2012, roč. 2, č. 3, s. 39. [cit. 12. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/34/41>.

¹¹ ŠUSTEK, P. Ochrana osobnosti v oblasti péče o zdraví. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2009. *Disertační práce*, s. 66.

¹² VISINGER, R., op. cit., s. 1128.

¹³ ZAUJECOVÁ, M. Wrongful birth a Wrongful life – nároky z narodenia nechceného dieťaťa a nechceného života. *Justičná revue*. 2009, roč. 61, č. 8-9, s. 1004.

¹⁴ ŠUSTEK, P. Ochrana osobnosti v oblasti péče o zdraví, op. cit., s. 69.

¹⁵ PERRY, R., ADAR, Y. Wrongful Abortion: A Wrong in Search of a Remedy. *Yale Journal of Health Policy, Law, and Ethics*. [online]. 2005, vol. 5, iss. 2, article 1. [cit. 14. 10. 2016]. Dostupné z: <http://digitalcommons.law.yale.edu/yjhple/vol5/iss2/1>.

1.2. Wrongful life

K podání žaloby wrongful life je aktivně legitimováno samo dítě.¹⁶ A to téměř výhradně handicapované dítě. To požaduje náhradu újmy, která mu vznikla v důsledku jeho narození, jeho existence (újmou tu je vlastní existence žalujícího dítěte, resp. ztráta možnosti se vůbec nenarodit). Předmětem posuzování tedy nejsou nároky rodičů dítěte, ale nároky dítěte vůči třetí osobě, která jeho narození způsobila, resp. mu nezabránila. Takovou osobou je pak nejčastěji lékař, ale není vyloučena žaloba vůči rodičům dítěte.¹⁷ I tento typ žalob lze rozdělit do dvou kategorií.

Za první je to žaloba tzv. prenatal injury, někdy také označována jako wrongful disability (prenatální poškození).¹⁸ Tento typ žaloby podává postižené dítě a namítá, že poškození vzniklo v prenatálním vývoji v důsledku protiprávního jednání lékaře (např. chybné předepisování léků těhotné ženě) či matky dítěte (např. zneužívání drog těhotnou ženou), ale i jiné osoby (např. řidič auta, který zavinil dopravní nehodu, jejíž účastnicí byla těhotná žena a v důsledku nehody došlo k poškození plodu), přičemž takovým jednáním může být konání i opomenutí a může k němu dojít před početím dítěte, v průběhu těhotenství, nejpozději však během porodu. Dítě namítá zásah do tělesné integrity plodu. Újmou je pak nemožnost narodit se bez postižení, protože nebýt pochybení jiné osoby, k tomuto postižení by nedošlo.¹⁹

Za druhé je to wrongful life v užším smyslu (bezprávný život), přičemž v jejím rámci lze pak rozlišit ještě tzv. wrongful diminished life a tzv. wrongful unsatisfied life.

Žalobu wrongful diminished life podává zdravotně postižené dítě a směřuje ji proti lékaři, který při prenatálním vyšetření neobjevil vadu, která by byla matku takového dítěte přiměla k interrupci. K tomu přistupuje přání těhotné ženy podstoupit interrupci, pokud bude zjištěn defekt plodu. K pochybení lékaře může dojít již před početím dítěte (např. neposkytnutí informace o rizicích pro plánované dítě) anebo

¹⁶ Dítě je pak v řízení zastupováno.

¹⁷ DOLEŽAL, T. Úvod do problematiky „wrongful birth“ a „wrongful life“ žalob, op. cit., s. 10.

¹⁸ Část autorů žaloby prenatal injury mezi žaloby wrongful life neřadí, neboť se v takových případech jeví jako „snáze“ žalovatelná způsobená újma na zdraví (mezi protiprávním jednáním a postižením dítěte totiž existuje, a dá se tedy prokázat, příčinná souvislost). Mluvíme o tzv. „zmařeném lidském životě“.

¹⁹ VISINGER, R., op. cit., s. 1128.

v průběhu těhotenství (např. lékař rodiče neinformoval o závažném poškození plodu).²⁰ Lze sem zařadit i případ, kdy rodiče dítěte věděli o jisté predispozici k tomu, aby se jim narodilo postižené dítě, proto žádali o provedení zákroku zabraňujícího početí, a i přes tento zákrok žena následně otěhotněla a porodila postižené dítě.²¹ Do úvahy přichází i žaloba, kterou by postižené dítě směřovalo proti vlastní matce, která se i přes to, že věděla, že čeká postižené dítě, rozhodla nepřerušit těhotenství. Taková žaloba se mi ale jeví značně absurdní a zajisté by její úspěšnosti bránil fakt, že umělé přerušování těhotenství nebylo matčinou povinností.

Žalobu *wrongful unsatisfied life* (někdy také označována jako žaloba *stigmatized life*) může podat i zcela zdravé dítě a může ji směřovat i vůči jeho rodiči. Jedná se totiž o případy, kdy dítě pociťuje újmu v důsledku toho, že nebylo přistoupeno k umělému přerušování těhotenství poté, co byla zjištěna zvláštní (škodlivá) vlastnost plodu. Takovou vlastností může být například to, že dítě je nemanželské, nebo že bylo počato při znásilnění. Jde tak o žalobu založenou na bázi původu, rasy či sociálních poměrů (újma odlišná od postižení).²²

S žalobami *wrongful life* se setkáme opravdu jen sporadicky. To ony především vyvolávají kontroverzi. Tato problematika se totiž vyznačuje několika zvláštnostmi, které brání širší akceptaci *wrongful life* nároků. U žalob *wrongful diminished life* není pochybení lékaře v příčinné souvislosti s postižením dítěte, protože v důsledku pochybení lékaře sice došlo k narození dítěte, ale nikoliv k jeho postižení. Dále činí problém odůvodnit takový nárok, neboť se srovnává život s postižením či jinou „škodlivou“ vlastností s neexistencí (tedy argumentuje se zejména tím, že takový život je horší než neexistence). Soud si pak pokládá otázku, zda život lze považovat za újmu. Považuji za důvodné již na tomto místě říci, že nároky *wrongful life* jsou zejména z důvodů výše uvedených ve většině států odmítány. Je také poukazováno na to, že tyto žaloby mají nepříznivý dopad na začleňování lidí se stigmatem do společnosti.²³

²⁰ VISINGER, R., op. cit., s. 1129.

²¹ DOLEŽAL, T. Úvod do problematiky „*wrongful birth*“ a „*wrongful life*“ žalob, op. cit., s. 10.

²² VISINGER, R., op. cit., s. 1129.

²³ DOLEŽAL, T., Náhrada škody za nechtěné dítě? *Právní rozhledy*. 2006, roč. 14, č. 21, s. 786.

2. Právní úprava v České republice

Před rozborem dosavadní judikatury českých soudů týkající se tématu této práce považuji za vhodné přiblížit související vnitrostátní právní úpravu. Jelikož byly před českými soudy dosud řešeny jen žaloby, které lze zařadit pod žaloby wrongful birth (v širším slova smyslu), budu se v této kapitole zabývat právě pouze těmito žalobami dotčenou právní úpravou.

Krátce se tedy budu zabývat dotčenými základními lidskými právy, resp. právní úpravou v ústavní rovině. Především se pak ale budu zabývat zákonnou právní úpravou odpovědnosti poskytovatele zdravotních služeb, která tvoří jádro této problematiky. V případě úpravy odpovědnosti nutno poznamenat, že v dosavadní judikatuře českých soudů se nároky řešily podle úpravy v zákoně č. 40/1964 Sb. občanském zákoníku účinném do 31. 12. 2013, já budu v následujícím výkladu rozebírat současnou účinnou úpravu v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku. Stěžejní principy, na kterých spočívá řešení soudů, však zůstávají zachovány a předchozí právní úprava ostatně bude zřejmá z judikátů, které budu analyzovat v další kapitole.

V závěru kapitoly ještě poskytnu přehled právní úpravy týkající se interrupce a sterilizace, neboť právě tyto dva zákroky předcházely podaným žalobám a jejich legalizace je vlastně předpokladem pro uplatnění daných nároků.

2.1. Ústavní rovina

Při posuzování případů wrongful birth žalob musí soud samozřejmě také zohlednit ochranu základních práv a svobod.²⁴ Ta jsou vedle řady mezinárodních lidskoprávních úmluv zaručena v České republice především výčtem v Listině základních práv a svobod²⁵ (dále jen „Listina“). Při řešení otázky, zda lze narození dítěte označit jako újmu, pak do úvahy přichází zejména na jedné straně ochrana života dítěte jako základní hodnoty ústavního pořádku České republiky, na druhé straně však

²⁴ Podle nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 24. 9. 1998 sp. zn. III. ÚS 139/98 jsou státní orgány, resp. orgány veřejné moci, „povinny interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod.“ Ústavní úprava základních práv a svobod tak „prozařuje“ celým právním řádem.

²⁵ Listina základních práv a svobod, vyhlášená usnesením předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních předpisů.

ochrana před zásahy do soukromí a rodinného života rodičů (sféra osobní autonomie, právo na sebeurčení). Střetává se tak přístup zdůrazňující právě právo na život (tzv. pro-life) s přístupem, který zastává právo ženy na svobodnou volbu (tzv. pro-choice) a na její právo na poskytování zdravotních služeb lege artis.

Článek 6 odst. 1 Listiny zaručuje právo každého na život a zároveň stanoví, že lidský život je hoděn ochrany již před narozením. Nelze však podle mne dojít k závěru, že Listina přiznává nenarozenému dítěti právo na život stejným způsobem jako člověku již narozenému.²⁶ Domnívám se, že za vše mluví legalizace potratů v České republice, ačkoliv Ústavní soud České republiky v této otázce ještě nejudikoval (na rozdíl od Ústavního soudu Slovenské republiky, nálezy ze dne 4. 12. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 12/01, který považuje ochranu nenarozeného lidského života za „objektivní hodnotu“ – více k tomu dále).

Naproti tomu stojí zejména článek 10 Listiny, resp. jeho druhý odstavec, který stanoví, že každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života. Ačkoliv zde tak není výslovně stanoveno, je obecně přijímáno, že mezi základní lidská práva patří také tzv. práva reprodukční. Jakákoli osoba nebo pár se může svobodně a odpovědně rozhodnout kolik, v jakém intervalu, kdy a zda mít děti. K tomu viz Evans proti Spojenému Království, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 4. 2007, stížnost č. 6339/04, bod 71: „*Velký senát souhlasí se senátem, že „soukromý život“, což je široký pojem zahrnující, inter alia, stav fyzické a sociální identity jedince, včetně práva na osobní autonomii, na osobní rozvoj a na vytváření a rozvoj vztahů s dalšími lidskými bytostmi a vnějším světem, zahrnuje právo na to, aby bylo respektováno rozhodnutí stát se nebo se nestát rodičem.*“

Právě ve shora zmíněném nálezu Ústavního soudu Slovenské republiky byla řešena kolize dvou uvedených základních práv, resp. mezi ústavou chráněnou objektivní

²⁶ A to i s přihlédnutím k poměrně nedávnému nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 2. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1565/14, v němž se Ústavní soud vyjádřil (bod 80.) tak, že „*lze stěží akceptovat, že by v těchto výjimečných situacích (kdy dochází ke konfliktu mezi rodičkou a jejím dítětem – pozn. autorky) mělo dítě v průběhu porodu zůstat zcela bez právní ochrany. Takový závěr by byl v rozporu s čl. 6 odst. 1 Listiny, podle kterého je lidský život hoděn ochrany již před narozením.*“ A dospěl k závěru, že „*i kdyby dosud nenarozené dítě nebylo subjektem základních práv, přesto je ochrana života a zdraví dítěte v průběhu porodu ústavním pořádkem chráněným statkem.*“ Ústavní soud tedy považuje ochranu života nenarozeného dítěte za chráněný statek, za ústavním pořádkem aprobovaný legitimní zájem. Nutno říci, že v daném případě šlo o zcela specifickou situaci – o ochranu práv dítěte „až“ v průběhu porodu.

hodnotou (nenarozeným lidským životem) a právem ženy na soukromí. Ústavní soud zde uvedl, že „zákonodárce na jedné straně nesmí ignorovat imperativ obsažený ve znění čl. 15 odst. 1 druhé věty ústavy - povinnost poskytnout nenarozenému lidskému životu ochranu, na straně druhé musí respektovat skutečnost, že každý, včetně těhotné ženy, má právo rozhodovat o svém soukromém životě a chránit realizaci vlastní představy o něm před neoprávněným zasahováním. Možnost těhotné ženy požádat příslušnou instituci o umělé přerušování těhotenství je jednou z variant, kterými je možné ústavní právo na soukromí a na sebeurčení ve spojení s principem svobody uplatnit.“²⁷ A dále, že „ústavní hodnotu nenarozeného lidského života je možné chránit jen do takové míry, aby tato ochrana nezpůsobovala zásah do podstaty svobody ženy a jejího práva na soukromí.“²⁸ Ačkoliv se zde soud zabýval otázkou, zda zákon stanovící lhůtu pro uplatnění možnosti umělého přerušování těhotenství na žádost není v rozporu s Ústavou zaručenými základními právy, jeví se tento nálezný použitelný i v problematice wrongful birth žalob a mohl by udávat směr i Ústavnímu soudu České republiky.

2.2. Zákonná úprava

2.2.1. Náhrada újmy

Podstatou sporů wrongful birth je odpovědnost lékaře, který porušil svou právní povinnost. Významný právní dopad na režim odpovědnosti za porušení právní povinnosti v těchto sporech by mohla mít existence smluvního základu ve vztahu poskytovatele zdravotních služeb a pacienta, resp. to, že byl zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem (dále jen „občanský zákoník“) zaveden v rámci speciálních smluvních typů nový typ smlouvy – smlouva o péči o zdraví. Je tedy nutné vycházet z toho, že tento vztah se v obecné rovině řídí ustanoveními smluvního typu vytvořeného občanským zákoníkem, ale obsah práv a povinností v tomto smluvním vztahu je regulován ustanoveními zákona o zdravotních službách nebo dalšími právními předpisy (jako lex specialis). Namísto dosud obvyklé deliktární odpovědnosti tak nastupuje

²⁷ Nález Ústavného soudu Slovenskej republiky ze dne 4. 12. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 12/01, s. 38.

²⁸ Tamtéž, s. 39.

odpovědnost smluvní.²⁹ Občanský zákoník totiž zároveň opustil koncept jednoty civilního deliktu a rozlišuje smluvní a mimosmluvní (deliktní) případy náhrady újmy. V případě smluvní odpovědnosti je důležité to, že se zde nezkoumá zavinění. Občanský zákoník pak stanoví liberační důvod, a to pokud ve splnění smluvní povinnosti zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na vůli škůdce.³⁰ Pro vznik odpovědnosti poskytovatele zdravotních služeb za způsobenou újmu pak musí být splněny tyto předpoklady – porušení právní povinnosti, vznik újmy a příčinná souvislost mezi nimi.

Jak ale bude zřejmé i z dosavadní judikatury, žalobce v případě wrongful birth žaloby bude mnohem spíše žalobu konstruovat jako žalobu na náhradu újmy za zásah do osobnostních práv. Ustanovení § 81 a následující občanského zákoníku stanoví zákonnou úpravu výkonu a ochrany nezadatelných přirozených práv k lidské osobnosti. „*Povinnost státní ochrany přirozených osobnostních práv je výrazem zásady zachování úcty státu k člověku a jeho přirozeným právům, jak je pro oblast soukromého práva výslovně deklarováno v § 3 odst. 2 písm. a) ObčZ.*“³¹ Ustanovení § 81 občanského zákoníku tak obsahuje generální ustanovení, že chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv, a následně demonstrativní výčet chráněných složek osobnosti. Nepochybně sem lze zařadit i ochranu rodinného života a svobody rozhodování o svém rodičovství, jak jsem již ostatně naznačila v předchozí podkapitole zabývající se dotčenými základními lidskými právy.

Podmínkami vzniku osobnostněprávní odpovědnosti, resp. právní teorií i praxí dovozovanými obecnými hmotněprávními předpoklady pro vznik soukromoprávních odpovědnostních nároků z ochrany osobnosti jsou - existence zásahu, který je objektivně způsobilý vyvolat nemajetkovou újmu spočívající buď v porušení, nebo jen v ohrožení osobnosti člověka, neoprávněnost, resp. protiprávnost tohoto zásahu a existence příčinné souvislosti mezi zásahem a jeho neoprávněností.³²

Předpokladem toho, aby mohl soud přiznat náhradu újmy v případě wrongful

²⁹ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1146.

³⁰ Ust. § 2913 odst. 2 občanského zákoníku.

³¹ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 392.

³² Tamtéž, s. 469.

birth žaloby, je tedy skutečnost, že lékař při poskytování zdravotních služeb pochybil, přičemž se mohlo jednat o jednorázový úkon i o dlouhodobější činnost, a také mohlo jít jak o konání, tak i o opomenutí. Takové jeho pochybení pak bylo oním protiprávním zásahem způsobilým vyvolat újmu. Nejčastěji za takové porušení povinnosti žalobce označuje chybně provedenou sterilizaci nebo interrupci, chybně provedenou prenatální diagnostiku či chybné poučení o stavu matky nebo plodu.³³ Jde o to, že lékař nepostupoval lege artis, resp. podle terminologie zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (dále jen „zákon o zdravotních službách“) neposkytl zdravotní služby na náležitě odborné úrovni. Náležitou odbornou úroveň se pak rozumí poskytování zdravotních služeb podle pravidel vědy a uznávaných medicínských postupů, při respektování individuality pacienta, s ohledem na konkrétní podmínky a objektivní možnosti.³⁴ Chybné poučení pak lze považovat za porušení pravidel informovaného souhlasu.³⁵

Pro vznik závazku k náhradě majetkové či nemajetkové újmy je v případě zásahu do osobnosti člověka vyžadována existence zavinění u toho, kdo takto zasáhl, které se v nedbalostní formě presumuje.³⁶ To znamená, že musí být prokázáno, že lékař při jeho postupu, kterým zasáhl do osobnostních práv, a způsobil tak újmu, jednal alespoň nedbale.

Ustanovení § 82 občanského zákoníku pak stanoví úpravu zvláštních odpovědnostních nároků k ochraně soukromého absolutního osobnostního práva podle občanského zákoníku. Stanovený výčet nároků je taxativní - člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek. Takové způsoby odčinění způsobené újmy však mnohdy nejsou možné, nebo jsou naprosto nepostačující. Žalobce se bude naprosto logicky domáhat obecných nároků vyplývajících z porušení právní povinnosti, a to

³³ ŠUSTEK, P. Ochrana osobnosti v oblasti péče o zdraví, op. cit., s. 68.

³⁴ Ust. § 4 odst. 5 zákona o zdravotních službách.

³⁵ Zejména tedy pravidel obsažených v ust. § 31 zákona o zdravotních službách.

³⁶ Neboť se nejedná o zvláštní nárok z ochrany osobnosti, ale jde o obecný soukromoprávní delikt (viz výklad dále). Otázka zavinění se proto bude řídit ustanoveními § 2910 a 2911 občanského zákoníku.

náhrady vzniklé nemajetkové újmy a náhrady škody.³⁷

Nemajetková újma spočívá v narušení osobního zájmu, který nemá hodnotu měřitelnou v penězích, nevede ke snížení majetku.³⁸ Odčínuje se přiměřeným zadostiučiněním, přičemž to musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění.³⁹

Ustanovení § 2894 odst. 2 občanského zákoníku stanoví, že pokud není odčinění nemajetkové újmy výslovně ujednáno (což v dané problematice nepředpokládám), povinnost k tomu vzniká jen v případě, že tak stanoví zvlášť zákon. Pak se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu. Na rozdíl od občanského zákoníku účinného do 31. 12. 2013 (zákona č. 40/1964 Sb.) aktuálně účinný občanský zákoník tedy sjednocuje právní režim nahrazování majetkové a nemajetkové újmy pod stejná pravidla. V jeho části věnované ochraně osobnosti tak již nejsou pravidla o tom, jak se napravuje zásah do osobnostních práv člověka, nepostačuje-li napravení skrze odstraňovací či zdržovací nárok, ale je nutné i poskytnutí zadostiučinění.⁴⁰ Občanský zákoník totiž v dalším ustanovení, na které odkazují, a sice v ust. § 2956, stanoví, že vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy. Tím je vyřešena situace souběhu práv z titulu ochrany osobnosti a z titulu náhrady škody.

Proto žalobce v případě wrongful birth žalob bude namítat zásah do svých osobnostních práv (neposkytnutím informace o diagnóze plodu nebo matky, nesprávným poučením o antikoncepci, nesprávně provedenou sterilizací, interrupcí apod.), a bude z toho důvodu po škůdci požadovat odčinění této újmy, a to především finančním zadostiučiněním. Způsob a výše přiměřeného zadostiučinění pak musí být určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné, jako je například úmyslné způsobení újmy nebo diskriminace, ale i kterýkoli jiný obdobně závažný

³⁷ Povinnost nahradit škodu vyplývá nejčastěji z ust. § 2910 občanského zákoníku (zásah do přirozeného práva je zásahem do absolutního práva), povinnost odčinit nemajetkovou újmu pak zakládá pravidlo v ust. § 2956 občanského zákoníku (viz výklad dále).

³⁸ HULMÁK, M. a kol., op. cit., s. 1498.

³⁹ Ust. § 2951 odst. 2 občanského zákoníku.

⁴⁰ HULMÁK, M. a kol., op. cit., s. 1497.

důvod.⁴¹ Jako na specifický případ je možné odkázat na úpravu obsaženou v ustanovení § 2971 občanského zákoníku, jenž stanoví, že odůvodňují-li to zvláštní okolnosti, za nichž škůdce způsobil újmu protiprávním činem, zejména porušil-li z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost, anebo způsobil-li újmu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvláště zavrženíhodné, nahradí škůdce též nemajetkovou újmu každému, kdo způsobenou újmu důvodně pociťuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.

Zajímavá je úvaha nad tím, zda může matka nechtěně narozeného dítěte namítat také to, že jí bylo ublíženo na zdraví, resp. zda lze těhotenství a porod považovat za újmu na zdraví a z toho důvodu se domáhat bolestného a ztížení společenského uplatnění a také případně nákladů spojených s péčí o zdraví podle pravidel stanovených v ustanoveních § 2958 a následující občanského zákoníku. Přikláním se k názoru, že těhotenství a porod nelze považovat za újmu na zdraví, neboť právě zde cítím nesoulad s ústavněprávním principem ochrany života již před narozením i s dobrými mravy. Záleží však na rozhodujícím soudu, jaký postoj k tomuto problému zaujme (více k tomu viz 6. kapitola této práce).

Pokud jde o škodu, lze ji vymezit jako újmu, která se projevuje v majetkové sféře poškozeného, je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění.⁴² Občanský zákoník pracuje s výrazem újma na jmění, když v ustanovení § 2894 odst. 1 stanoví, že povinnost nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody). Nahrazuje se primárně uvedením do předešlého stavu (z podstaty věci zde nepřichází v úvahu), jinak v penězích, přičemž se hradí jak skutečná škoda (*damnum emergens*), tak i ušlý zisk (*lucrum cessans*).⁴³

V případě žaloby *wrongful birth* by se tedy žalobce mohl domáhat náhrady nákladů spojených s těhotenstvím a následně s výchovou a výživou nechtěného dítěte a poté náhrady ušlého výdělku v době opatrování dítěte. Samozřejmě bude hrát velkou roli to, zda se nechtěné dítě narodilo zdravé či handicapované. Domnívám se, že v případě zdravého dítěte totiž opět vyvstává problém rozporu s dobrými mravy a vůbec s hodnotami, na kterých je naše společnost vystavena. Zase tedy bude záležet na soudu,

⁴¹ Ust. § 2957 občanského zákoníku.

⁴² HULMÁK, M. a kol., op. cit., s. 1498.

⁴³ Ust. § 2951 odst. 1 občanského zákoníku.

jakou náhradu přizná a jak ji odůvodní. Také je třeba říci, že podle občanského zákoníku, nelze-li výši náhrady škody přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud.⁴⁴ A nelze nepřihlédnout také ke spoluzavinění poškozeného, neboli vznikla-li škoda nebo zvětšila-li se také následkem okolností, které se přičítají poškozenému, povinnost škůdce nahradit škodu se poměrně sníží.⁴⁵ U posledně uvedeného je ale třeba poznamenat, že se zpravidla nepřipouští námitka žalovaného, že žalobkyně mohla jít na potrat. Podstoupení interrupce není právní povinností, jejíž nevykonání by zakládalo spoluzavinění.⁴⁶

Jak jsem již výše zmiňovala, soud se bude v případech wrongful birth žalob zabývat zejména také souladu svého rozhodnutí s dobrými mravy, neboť podle ustanovení § 2 odst. 3 občanského zákoníku výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění. Můžeme zde hovořit o „*situaci, kdy jsou principy práva na náhradu újmy omezeny obecnými právními principy, zejména zákazem porušení dobrých mravů.*“⁴⁷ Občanský zákoník dobré mravy nedefinuje. Vymezení tohoto pojmu je vzhledem k jejich mnohotvárnosti, vývoji a probíhajícím změnám obtížné. Na základě judikatury lze za dobré mravy považovat „*souhrn etických zásad, jež jsou zachovávány a uznávány rozhodující částí společnosti a jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo s nimi v souladu.*“⁴⁸

Ještě dodám jednu procesní záležitost. Rozsudky, kterými se budu zabývat v následující kapitole, vydaly krajské soudy jako soudy prvního stupně, neboť podle v té době účinné právní úpravy byly věcně příslušné ve věcech ochrany osobnosti.

⁴⁴ Ust. § 2955 občanského zákoníku.

⁴⁵ Ust. § 2918 občanského zákoníku.

⁴⁶ CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. upr. a rozš. vyd. Praha: Orac, 2004, s. 100.

⁴⁷ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 434.

⁴⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 123. A srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 7. 2003 sp. zn. 21 Cdo 664/2003.

Pokud by byla taková žaloba projednávána dnes, zabýval by se jí v prvním stupni okresní soud.⁴⁹

2.2.2. Právní úprava interrupce a sterilizace

Umělé přerušení těhotenství (interrupce) je upraveno samostatným zákonem.⁵⁰ Již v úvodním ustanovení tohoto zákona se lze dočíst, že je kladen důraz na ochranu života a zdraví ženy a plánované a odpovědné rodičovství. Zásadními ustanoveními jsou pak ust. § 4 a § 5, které stanoví podmínky pro umělé přerušení těhotenství. Interrupci je tak možno provést do dvanáctého týdne těhotenství na písemnou žádost těhotné ženy bez udání důvodu, nebrání-li tomu její zdravotní důvody.⁵¹ Těhotenství je ale také možné přerušit ze zdravotních důvodů se souhlasem ženy nebo z jejího podnětu, jestliže je ohrožen její život nebo zdraví nebo zdravý vývoj plodu nebo jestliže jde o geneticky vadný vývoj plodu.⁵² Podrobněji jsou tyto podmínky rozvedeny ve vyhlášce ministerstva zdravotnictví.⁵³ Po uplynutí prvních dvanácti týdnů těhotenství lze provést interrupci, jen je-li ohrožen život ženy nebo je prokázáno těžké poškození plodu nebo že plod je neschopen života.⁵⁴ Horní hranice pro možnost ukončení těhotenství však v těchto případech není stanovena. Ta je stanovena jen v případě zvláštního důvodu pro přerušení těhotenství, kterým jsou genetické důvody. Tehdy lze totiž uměle přerušit těhotenství nejpozději do dosažení dvaceti čtyř týdnů těhotenství.⁵⁵

Právní úpravu sterilizace pak lze nalézt v zákoně č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, přičemž ten v ust. § 12 sterilizaci definuje jako zdravotní výkon zabraňující plodnosti bez odstranění nebo poškození pohlavních žláz. Sterilizaci lze provést ze zdravotních důvodů nebo z jiných než zdravotních důvodů. Podle toho se pak liší podmínky, které je nutné splnit, aby mohla být sterilizace vykonána. Sterilizaci ze

⁴⁹ Ust. § 9 odst. 1 a 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (oproti týmž ustanovením občanského soudního řádu ve znění účinném do 1. 1. 2014).

⁵⁰ Zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.

⁵¹ Ust. § 4 zákona o umělém přerušení těhotenství.

⁵² Ust. § 5 zákona o umělém přerušení těhotenství.

⁵³ Vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.

⁵⁴ Ust. § 2 odst. 1 prováděcí vyhlášky.

⁵⁵ Ust. § 2 odst. 2 prováděcí vyhlášky.

zdravotních důvodů je možno provést pacientovi, který dovršil věk 18 let, a to s jeho písemným souhlasem.⁵⁶ Naproti tomu sterilizaci z jiných než zdravotních důvodů lze provést pacientovi, který dovršil věk 21 let, nebrání-li jejímu provedení závažné zdravotní důvody, a to na základě jeho písemné žádosti.⁵⁷

⁵⁶ Ust. § 13 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách.

⁵⁷ Ust. § 14 zákona o specifických zdravotních službách.

3. Dosavadní judikatura v České republice

Není mi známo, že by byla dosud k českému soudu podána žaloba wrongful life. Soudy se však musely již vypořádat se žalobami wrongful birth, přesněji žalobami spadajícími do kategorie wrongful conception/pregnancy. Tyto případy byly hojně medializovány a dostaly se tak do povědomí i laické veřejnosti. V této kapitole analyzuji rozsudky, které byly výsledkem podaných žalob tak, aby bylo zřejmé, jaký postoj soudy k těmto žalobám zaujaly.

3.1. Rozsudek Krajského soudu v Brně⁵⁸

Žalobou podanou v roce 2001 se žalobkyně na žalované nemocnici domáhala náhrady nemajetkové újmy v penězích ve výši 400 000 Kč s poukazem na neoprávněný zásah žalované do svých osobnostních práv. Neoprávněný zásah žalované měl spočívat v chybně provedeném umělém přerušení těhotenství žalobkyně, při kterém došlo k přerušení těhotenství pouze u jednoho plodu z dvojčat, v důsledku čehož se žalobkyni narodila dcera. Žalobkyně žádala náhradu za nemajetkovou újmu spočívající jednak v psychických útrapách, které byla nucena v dalším průběhu těhotenství a po narození dítěte podstupovat, když žila v permanentním stresu a obavách z toho, zda dcera bude či nebude poškozena a jak se bude dále vyvíjet, a jednak v ovlivnění celého budoucího soukromého života žalobkyně. Náhrady škody se žalobkyně nedomáhala.

Žalobkyni bylo v době otěhotnění 18 let, studovala a chtěla ve studiu pokračovat i po střední škole. Měla přítele (16 let), žili spolu sexuálním životem, antikoncepční prostředky používali jen příležitostně. Po zjištění těhotenství žalobkyně se oba shodli na tom, že žalobkyně podstoupí interrupci.

Žalobkyně byla poslána svou ošetřující gynekoložkou na vlastní žádost k vykonání interrupce do žalované nemocnice. Zde bylo ještě před provedením výkonu zjištěno, že žalobkyně čeká dvojčata. Před zákrokem nebyla žalobkyně poučena o tom, že by plod mohl interrupci přežít. Zákrok byl proveden v celkové anestezii, bezprostředně poté byla provedena kontrola a po hospitalizaci byla žalobkyně poučena o nutnosti kontroly u své odesílající gynekoložky za 2 týdny.

⁵⁸ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 2. 2008 č. j. 24 C 66/2001-97.

Žalobkyně se na kontrolu dostavila až za téměř 4 týdny, kontrola proběhla standardně, nebylo nic zjištěno. Na druhou kontrolu se žalobkyně měla dostavit za týden, žalobkyně však zmeškala stanovený termín kontroly a dostavila se na ni opožděně. Na této kontrole bylo zjištěno přetrvávající těhotenství (ve 13. týdnu, tedy po skončení prvního trimestru).

Když se žalobkyně dozvěděla, že dítě potrat přežilo, přála si hlavně, aby bylo v pořádku a s jeho narozením i s tím, že si ho nechá, se smířila. Dítě se narodilo zdravé, žalobkyně jeho další vývoj stále sledovala s obavami, žádné zdravotní problémy však nemá. S otcem dítěte se žalobkyně po narození dcery rozešla.

Žalobkyně tak především namítala, že jí bylo znemožněno rozhodnout se, zda mít či nemít dítě, že žila ve stresu a nejistotě o zdraví dítěte a navíc je postavena do situace, že bude muset dceři sdělit, jak to bylo. Rovněž plány žalobkyně do budoucna byly nabourány, neboť chtěla studovat a nechtěla mít dítě, přičemž ani neměla přítele, který by jí byl oporou.

Žalovaná nemocnice poukázala na spoluodpovědnost žalobkyně za početí a narození nechtěného dítěte a zdůraznila, že k žádnému zanedbání povinností ze strany žalované nedošlo a že narození dítěte nelze považovat za zásah do osobnostních práv žalobkyně, že narození každého dítěte je požehnáním, darem a štěstím.

Dle znaleckého posudku vypracovaného v předmětném řízení byl samotný zákrok (umělé přerušení těhotenství) operujícího lékaře proveden metodou *lege artis*, došlo však k pochybení lékaře a zákrok byl proveden vadně, neboť byl proveden „technicky nedostatečně radikálním způsobem“. Nadto bezprostřední kontrola provedení zákroku byla provedena z hlediska metody správně, avšak skutečnost, že při kontrole nebyla zjištěna přítomnost přeživšího plodu, byla podle soudního znalce chybou lékaře.

Soud v rozsudku konstatoval, že *„otázky související s institutem umělého přerušení těhotenství jsou ve společnosti i v právu obecně chápány jako vysoce kontroverzní a citlivé, neboť při nich dochází ke kolizi (ať již domnělé či skutečné) řady práv, zájmů, přístupů a hodnot, z nichž některé musí být právním řádem i soudní praxí nakonec upřednostněny před jinými, k souhlasu jedněch a k nelibosti druhých.“*⁵⁹ Dále

⁵⁹ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 2. 2008 č. j. 24 C 66/2001-97, s. 8.

uvedl, že právní úprava přerušení těhotenství v rámci prvního trimestru je úpravou liberální a také (shodně s naukou) že právo ženy rozhodnout o svém těhotenství a mateřství patří k jejím základním osobnostním právům. Následně pak, že *„kolize práv a zájmů mezi osobnostními právy ženy na straně jedné a zájmem plodu na život i zájmem společnosti na ochraně nenarozeného života na straně druhé je v českém právním řádu v období prvního trimestru těhotenství jednoznačně řešena ve prospěch (in favorem) svobodného rozhodnutí ženy, které je v rámci práva na soukromý život jako součást osobnostních práv ženy v tomto období kladeno nad ostatní kolidující zájmy.“*⁶⁰ V zákonné konstrukci umělého přerušení těhotenství tedy neshledal rozpor s čl. 6 Listiny (právo na život) a dokonce odkázal na náleží Ústavního soudu Slovenské republiky, který jsem citovala v předchozí kapitole.⁶¹ Soud shledal, že právo ženy rozhodnout o vlastním těhotenství a mateřství je v rámci práva na soukromí chápáno jako její základní lidské právo ústavně zakotvené v čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny, z hlediska zákona pak jako součást osobnostních práv ženy ve smyslu § 11 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. Došel k závěru, že do tohoto práva žalobkyně bylo v daném případě zasaženo neoprávněným zásahem ze strany žalované nemocnice, když provedla umělé přerušení těhotenství u žalobkyně vadně a rovněž tak vadně provedla bezprostřední kontrolu provedení zákroku.

Soud se pak především zabýval tím, zda žalobkyní uplatněný nárok na náhradu nemajetkové újmy v penězích není případně v rozporu s dobrými mravy a usoudil, že *„dokud nebude v těchto otázkách existovat společenská shoda, nelze o "dobrých mravech" v právním slova smyslu vůbec uvažovat a existující právo žalobkyně na náhradu vzniklé újmy odepírat.“*⁶² Přesto se ale zabýval základním etickým argumentem pro-life přístupu k problému, a sice že narození každého dítěte je požehnáním, darem a štěstím a nemůže být tedy ani v případě dětí nechtěných chápáno jako škoda či újma. Nakonec dospěl k závěru, že *„z podstaty věci plyne, že žena, která využije svého práva a umělé přerušení těhotenství v souladu se zákonem podstupuje, chápe začasť možnost narození dítěte právě jako újmu, které se chce v konkrétním případě vyvarovat a nikoli*

⁶⁰ Rozsudek Krajského soudu v Brně, op. cit., s. 9.

⁶¹ Nález Ústavního soudu Slovenské republiky sp. zn. PL. ÚS 12/01 ze dne 4. 12. 2007.

⁶² Rozsudek Krajského soudu v Brně, op. cit., s. 15.

*jako požehnání, štěstí či dar.*⁶³ Odkázal i na judikaturu německých a rakouských soudů ve věcech wrongful birth nároků.

Soud tedy nakonec žalobkyni přiznal náhradu nemajetkové újmy, přičemž za základ vzal částku 240 000 Kč poskytovanou rodiči jako standardní jednorázové odškodnění při škodě usmrcením dítěte (neboť i zde stejně jako v posuzovaném případě se jedná o „*intenzivní a osudový dopad do osobního a rodinného života dotčených subjektů, jejichž osobní a rodinný život již po neoprávněném zásahu nebudou nikdy takové jako před ním*“⁶⁴). S ohledem na okolnosti, za nichž k porušení práva došlo, tuto částku však snížil o 2/3 základu připadající na spoluzavinění žalobkyně za vzniklou situaci. Žalobkyně si totiž nechtěné těhotenství přivodila v důsledku svého neodpovědného přístupu k otázce předcházení nežádoucího těhotenství a nadto zanedbávala stanovené lékařské kontroly po zákroku.

V posuzovaném případě soud nakonec rozhodl (až v roce 2008) tak, že na základě ust. § 13 odst. 2 a 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku žalobě co do částky 80 000 Kč vyhověl a ve zbytku žalobu zamítl.

3.2. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci⁶⁵

Proti výše uvedenému rozsudku Krajského soudu v Brně se nikoli překvapivě odvolala žalovaná. Napadla rozsudek v celém rozsahu (z nejasných důvodů napadla i výrok, kterým byla žaloba zčásti zamítnuta, v této části bylo odvolání odmítnuto jako nepřijatelné) a namítala, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Odvolatelka se domnívala, že soud prvního stupně nedostatečně zhodnotil celé jednání žalobkyně a její míru zavinění na celé věci. Také považovala právo na relutární náhradu za nepřiměřený prostředek ochrany osobnosti žalobkyně zejména pro rozpor s dobrými mravy. Podle ní měl být otázce mravnosti podroben aktuální stav, zda je možné považovat skutečnost narození dítěte jako škodu, újmu či ušlý zisk, pokud se nezdaří interrupce, přičemž zastávala jednoznačné stanovisko, že narození člověka nelze brát jako škodu či jako újmu, že narození dítěte je požehnáním, štěstím a darem, a

⁶³ Rozsudek Krajského soudu v Brně, op. cit., s. 15.

⁶⁴ Tamtéž, s. 18.

⁶⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 7. 2009, č. j. 1 Co 192/2008-134.

pokud si žalobkyně dítě ponechala, dala tím jasně najevo, že užitek z narození dítěte převyšuje případné škody, ušlé zisky či újmy v souvislosti s výchovou dítěte.

Vrchní soud v Olomouci souhlasil s Krajským soudem v Brně v tom, že žalovaná se dopustila vůči žalobkyni protiprávního zásahu do jejích osobnostních práv, avšak připustil, že krajský soud nedostatečně transparentně vymezil, v čem tento protiprávní zásah spočívá. Upřesnil proto, že zmíněným zásahem je provedení interrupce takovým způsobem, že při zákroku byl odstraněn pouze jeden ze dvou počatých plodů a protiprávnost postupu spočívá v tom, že výkon lékaře byl vadný.

Vrchní soud se ztotožnil s prvostupňovým soudem, že vadně provedená interrupce byla porušením práva žalobkyně na soukromí a na osobní a rodinný život podle své volby a nepřisvědčil odvolatelce v otázce rozporu s dobrými mravy, neboť žalobkyně za protiprávní zásah neoznačuje narození dítěte a následky z toho plynoucí, se kterými se vyrovnala, nýbrž vadné provedení umělého přerušování těhotenství.

Neztotožnil se však se všemi argumenty krajského soudu v otázce závažnosti zásahu a s tím související rozsah a způsob ochrany. Především nepovažoval za příléhavé vodítko pro stanovení náhrady nemajetkové újmy v penězích upravené v ustanovení § 444 odst. 3 písm. a zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. Uvedl, že *„přerušování těhotenství je samo o sobě pro matku, která je podstupuje, velmi závažným problémem ať již z hlediska důvodů, pro které je interrupce žádána nebo dokonce indikována (např. zdravotní indikace). Takové rozhodnutí se musí zpravidla vypořádat s množstvím okolností, které jsou s početím, vývojem plodu či s narozením dítěte spojeny. Obdobnou závažnost pro pacienta má i provedení interrupce a případné následky vadně provedené interrupce. Jelikož při interrupci jde vždy o zásah do citlivých oblastí osobnosti ženy, vadně provedené umělé přerušování těhotenství bude zpravidla natolik závažným zásahem do výše vymezených osobnostních práv, že v úvahu přichází vedle morální satisfakce i relativní náhrada nemajetkové újmy. Pro hodnocení, zda zpravidla výjimečně právo na náhradu nemajetkové újmy v takových případech nenáleží či v jakém rozsahu, je třeba náhradu nemajetkové újmy v penězích stanovit, rozhodují konkrétní okolnosti každého posuzovaného případu.“*⁶⁶ V posuzovaném případě vrchní soud při zohlednění všech

⁶⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 7. 2009, č. j. 1 Co 192/2008-134, s. 7-8.

okolností (i neodpovědnost žalobkyně při svém pohlavním životě) považoval stanovenou náhradu nemajetkové újmy ve výši 80 000 Kč pro žalobkyni jako přiměřenou, reparující zejména dlouhou dobu trvající stres z obav o zdraví dítěte.

Vrchní soud v Olomouci tedy ze všech shora uvedených důvodů rozsudek Krajského soudu v Brně potvrdil.

3.3. Rozsudek Krajského soudu v Praze⁶⁷

Žalobou se žalobci (manželé) domáhali zadostiučinění v penězích za neoprávněný zásah do práv ochrany osobnosti, kterého se měla dopustit nemocnice tím, že provedla nesprávným způsobem sterilizaci žalobkyně, která po tomto zákroku přesto otěhotněla a narodila se jí dcera.

Žalobci namítali, že jim v důsledku nechtěného těhotenství a rodičovství vznikla újma na jejich základních právech. Žalobci měli v té době již čtyři děti a tíživou sociální situaci, žalobce byl invalidní a nezaměstnaný. Proto se rozhodli pro sterilizaci žalobkyně. Sterilizace ale podle nich byla provedena nesprávně, dovolávali se článku MUDr. Radima Uzla, v němž bylo tvrzeno, že otěhotnění po sterilizaci připadá v úvahu jen při jejím chybném provedení. Také tvrdili, že žalobkyně byla při zákroku nesprávně a neúplně, a dokonce zavádějícím způsobem poučena o možných následcích a riziku.

Žalované město (jako zřizovatel a právní nástupce nemocnice a jediný účastník, který mohl za lékařský zákrok odpovídat) namítalo nemožnost požadavku zadostiučinění v penězích za nepovedenou sterilizaci z toho důvodu, že by se tím soud dostal do kolize s právem nechtěně narozeného dítěte na život. Žalovaná strana v závěrečném návrhu také konstatovala, že zdravotnické řízení postupovalo při sterilizaci *lege artis* a k žádnému pochybení nedošlo a že žaloba má být zamítnuta.

Podstatným v řízení byl znalecký posudek znalce ustanoveného soudem. Podle něj byla sterilizace provedena chirurgickým přerušením vejcovodů. Zde existuje *„vzácná komplikace, kdy v případě jedné sterilizace z 5000 se plodnost ženy později samovolně obnoví, kdy si tělo vytvoří nový průchod přerušenými vejcovody.“*⁶⁸ Znalec uvedl, že se sám osobně setkal s podobnými případy během své praxe. Navíc podle

⁶⁷ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 1. 12. 2008, č. j. 36 C 50/2007-122.

⁶⁸ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 1. 12. 2008, č. j. 36 C 50/2007-122, s. 4.

znalce skutečnost, že k otěhotnění došlo zhruba rok po sterilizaci, nepřímo nasvědčuje tomu, že sterilizace byla provedena správně, protože jinak by zřejmě k otěhotnění došlo dříve.

Soud konstatoval, že článek MUDr. Radima Uzla závěry znalce vyvrátit nemůže, neboť Dr. Uzel je odborníkem na jinou lékařskou oblast a článek se primárně týkal zcela jiného problému.

Soud se pak také především zabýval tím, jak byla žalobkyně poučena. Bylo zjištěno, že komplikace o samovolném obnovení plodnosti nebyla žádným způsobem žalobkyni vysvětlena ani naznačena, a naopak jí bylo zdůrazněno, že sterilizace je nevratná a plodnost neobnovitelná.

Nakonec soud v dané věci tedy hodnotil dva zásadně odlišné zásahy. Prvně nesprávně provedenou sterilizaci, a tím i neplánové rodičovství, a zásah do práva na soukromí a na rodinný život. Zde soud dospěl k závěru, že takový zásah je možný a nelze ho vyloučit s poukazem na právo dítěte na život, neboť toto právo vzniká až následně, až když nějaký život vůbec vznikl. V posuzovaném případě však k takovému zásahu nedošlo, neboť žalovaná strana se nedopustila žádného pochybení a k obnovení plodnosti došlo spontánním obnovením průchodu vejcovodů jakožto případ *vis maior*. Dle soudu „*odpovědnost připadá v úvahu jedině při chybném postupu z hlediska lékařské vědy (lege artis), zanedbání důležité povinnosti, případně souhrnu drobných opomenutí, vyvolávající v důsledku nechtěný důsledek.*“⁶⁹ Druhý projednávaný zásah se týkal poučení žalobkyně jakožto pacientky. Soud zde odkázal na článek Úmluvy o lidských právech a biomedicíně a ustanovení zákona o péči o zdraví lidu pojednávajících o svobodném a informovaném souhlasu. Soud nespátřil příčinnou souvislost mezi chybným poučením a nechtěným těhotenstvím, nicméně dospěl k závěru, že samo neúplné poučení pochybením bylo, neboť pacient má právo vědět o možných komplikacích, zvláště o těch veřejně neznámých a pro pacienta potenciálně překvapivých. Konstatoval, že šlo o specifický případ zásahu do osobnosti, neboť právo na informace je jedním ze základních práv podle čl. 17 Listiny. Vzhledem k tomu, že

⁶⁹ Rozsudek Krajského soudu v Praze, op. cit., s. 6.

jde ale o právo pacienta, pak žaloba nemohla být úspěšná ze strany manžela žalobkyně.

Vše vedlo soud k přiznání zadostiučinění v penězích žalobkyni, i když v mimořádně a výjimečně nízké výši – 30 000 Kč, což mělo vyjádřit tu okolnost ve smyslu § 13 odst. 3 zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, že šlo o „*opomenutí méně významné, bez vlivu na zdravotní stav a další práva žalobkyně.*“⁷⁰ Co do částky 470 000 Kč žalobu zamítl. Ve vztahu k žalobci pak také žalobu zamítl.

3.4. Rozsudek Vrchního soudu v Praze⁷¹

Proti výše uvedenému rozsudku Krajského soudu v Praze podali žalobci odvolání, které směřovalo do všech zamítavých výroků. Odvolání podal také jeden ze žalovaných. To směřovalo do vyhovujícího výroku ve věci samé.

Žalobci nesouhlasili se závěry soudu prvního stupně opírající se výlučně o znalecký posudek. Dovožovali, že závěr znalce je čistě hypotetický a v tomto směru odkazovali na výhrady, které již učinili v řízení před soudem prvního stupně (především poukazovali na vzor informovaného souhlasu – sterilizace vejcovodů a na článek MUDr. Radima Uzla, CSc. a na jejich domněnku, že bylo na místě doplnit řízení revizním znaleckým posudkem). Namítali, že poskytnutím nesprávných informací bylo zasaženo do práva obou žalobců na soukromí a na svobodné rozhodování o základních věcech jejich soukromého a rodinného života, neboť poučení o jednoznačném ujištění, že nežádoucí početí nepřichází v úvahu, se dostalo i žalobci, který také na předmětném formuláři vyjádřil svůj souhlas.

Žalovaný se dovolával zejména znaleckého posudku, z něhož je zřejmé, že ze strany zdravotnického zařízení nešlo o postup non lege artis, že sterilizace je sice velmi účinnou antikoncepční metodou, ale nikoli stoprocentní. Zajímavá je ale námitka žalovaného související s poučením poskytnutým žalobkyni. Dovožoval totiž, že „*o případném selhání sterilizace zřejmě nejsou poučovány pacientky v žádném zdravotnickém zařízení, že by poučení o raritní možnosti otěhotnění bylo v rozporu s poučením o její nevratnosti, jak je třeba učinit a nadto by omezovalo většinu žen v jejich*

⁷⁰ Rozsudek Krajského soudu v Praze, op. cit., s. 8.

⁷¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 10. 2009, č. j. 1 Co 114/2009-158.

*sexuálním životě, což by paradoxně mohlo být rovněž zásah do jejich soukromí.*⁷²

Odvolační soud se ztotožnil s krajským soudem, že při sterilizaci nedošlo k postupu non lege artis a nejednalo se tedy o neoprávněný zásah do osobnostních práv žalobců. Podle něj bylo správné vycházet ze znaleckého posudku. Rovněž nedovodil, že by uvedený článek zpochybnil věrohodnost podaného znaleckého posudku a shodně se soudem prvního stupně považoval navrhovaný důkaz revizním znaleckým posudkem za zcela nadbytečný.

Nejdůležitější závěr odvolacího soudu je však ten, že *„podle názoru odvolacího soudu totiž nedostatečné poučení není z objektivního pohledu ve svých důsledcích neoprávněným zásahem do práva žalobců na soukromí.*“⁷³ A dále *„k neoprávněnému zásahu do tohoto práva však podle názoru odvolacího soudu nemůže z objektivního pohledu dojít narozením dítěte, tedy realizací práva na život.*“⁷⁴ Nadto soud uvedl, že i kdyby došlo ke zcela vyčerpávajícímu poučení žalobců, nemělo by to vliv na zcela výjimečnou situaci, k níž v dané věci došlo, neboť vznik takové situace nelze jakkoli předjímat. K tomu navíc žalobkyně po zjištění, že je těhotná, nepožádala o přerušování těhotenství, naopak absolvovala všechna obvyklá vyšetření v těhotenství.

Vrchní soud v Praze tedy na rozdíl od Krajského soudu v Praze neshledal neoprávněný zásah ani do osobnostních práv žalobkyně a v důsledku toho tedy nemohl vyvodit odpovědnost žalovaného podle § 13 zák. č. 40/1964, občanského zákoníku. Napadený rozsudek tedy změnil tak, že žalobu v celém rozsahu zamítl.

3.5. Usnesení Ústavního soudu⁷⁵

Pro zajímavost také dodávám jeden případ, který se dostal až k Ústavnímu soudu České republiky. V usnesení, které bylo výsledkem sporu, Ústavní soud totiž nad rámec svého odůvodnění dodal, že *„jsou mu známy názory, vyskytující se v právní nauce, podle nichž není vyloučeno, aby ve výjimečných případech, kdy poskytovatel zdravotních služeb poruší právní povinnost a toto porušení vede k narození*

⁷² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 10. 2009, č. j. 1 Co 114/2009-158, s. 4.

⁷³ Tamtéž, s. 5.

⁷⁴ Tamtéž, s. 5.

⁷⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 29. 1. 2015 sp. zn. III. ÚS 1842/14.

"nechtěného" dítěte, vznikl jeho rodičům nárok na náhradu majetkové či nemajetkové újmy. To dokládá i četná zahraniční judikatura v oblasti tzv. *wrongful birth* žalob, tj. žalob za nechtěné početí a nechtěné narození.⁷⁶ Ústavní soud zde tak sám v podstatě podřadil případ pod žaloby *wrongful birth*.

Ústavní stížností se rakouský státní občan domáhal zrušení rozhodnutí soudů⁷⁷, kterými mělo být porušeno jeho právo na ochranu rodinného života ve smyslu čl. 32 Listiny (nenamítal tedy zásah do práva zaručeného čl. 10 Listiny) a právo na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny. Stěžovatel počal děti umělým oplodněním své tehdejší přítelkyně, které bylo provedeno v České republice, po písemném souhlasu obou partnerů. Umělé oplodnění bylo provedeno tak, že partnerce stěžovatele byla aplikována embrya, která vznikla oplodněním vajíček darovaných cizí ženou spermatem stěžovatele. O tom ale stěžovatel dle jeho tvrzení nevěděl, souhlas dával jen k oplození vajíčka své partnerky, nikoli cizí dárkyně. Stěžovatel namítal, že nebyl řádně poučen o právních následcích a rizicích umělého oplodnění. Shrnul, že se mu narodily děti, s jejichž početím nesouhlasil, a byl nucen na ně hradit výživné (stěžovatel totiž ještě před tím, než se dozvěděl o průběhu umělého oplodnění, uznal své otcovství k dětem), domáhal se proto náhrady škody na výživném po společnosti, která provedla umělé oplodnění. Jeho žaloba byla zamítnuta z důvodu absence příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti společnosti a vznikem vyživovací povinnosti stěžovatele.

Ústavní soud dospěl k závěru, že jde o ústavní stížnost zjevně neopodstatněnou, neboť „v posuzovaném případě obecné soudy po důkladném zvážení skutkových okolností a za řádného odůvodnění svých rozhodnutí dospěly k závěru, že podmínky odpovědnosti za škodu naplněny nebyly a žalobní nárok stěžovatele tak nebyl opodstatněný“⁷⁸, a ústavní stížnost odmítl. Více se však k žalobě a tedy k problematice *wrongful birth* nevyjádřil.

⁷⁶ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 29. 1. 2015 sp. zn. III. ÚS 1842/14.

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 3. 2014 č. j. 25 Cdo 16/2014-298, rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 7. 2013 č. j. 56 Co 155/2009-254 a rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 26. 2. 2009 č. j. 23 C 224/2008-145, ve spojení s usnesením ze dne 16. 4. 2009 č. j. 23 C 224/2008-149.

⁷⁸ Usnesení Ústavního soudu ČR, op. cit.

4. Zahraniční judikatura

V této kapitole se zaměřím na soudní rozhodování (a případně také přijatou legislativu) ve věcech wrongful birth a wrongful life žalob ve vybraných cizích státech. Na prvním místě se budu zabývat dosud řešenými případy ve Spojených státech amerických, neboť právě tam je zaznamenán první takový případ a pojem odtud pochází. Dále budu analyzovat judikaturu v dalších zemích s angloamerickým právním systémem, a sice poměrně bohatou judikaturu ve Velké Británii, a následně v Austrálii a Kanadě. Poté rozeberu nejvýznamnější judikaturu týkající se problematiky wrongful life v Izraeli, jehož právní řád vykazuje prvky systému common law. V dalších částech této kapitoly budu popisovat velice známé případy ve Francii a v Nizozemsku. V závěru kapitoly se zaměřím na poměrně bohatou judikaturu Německa a Rakouska, jejichž právní systém je našemu českému nejbližší a české soudy by se při rozhodování případů wrongful birth a wrongful life mohly touto judikaturou inspirovat.

4.1. Spojené státy americké

Podle Visingera „na příkladu USA se dá ukázat vývoj celé problematiky.“⁷⁹ Ačkoliv autor má na mysli vývoj problematiky wrongful life, já jsem toho názoru, že na příkladu USA se dá velmi dobře ukázat i vývoj problematiky wrongful birth. Pro přehlednost jsem tuto část rozdělila a budu se nejprve zabývat judikaturou týkající se žalob wrongful birth v širším slova smyslu a až poté judikaturou týkající se žalob wrongful life, přičemž jsem vybrala ta nejznámější a podle mého názoru důležitá rozhodnutí.

4.1.1. Wrongful birth

První žaloba wrongful birth se objevila již v roce 1934, a to v případě Christensen v. Thornby.⁸⁰ Žalobu podal muž, který podstoupil vasektomii z důvodu předejití zdravotních komplikací spojených s případným těhotenstvím své manželky.

⁷⁹ VISINGER, R., op. cit., s. 1130.

⁸⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Minnesotě ze dne 22. 6. 1934 ve věci Christensen v. Thornby, 192 Minn. 123, 255 N.W. 620.

Přibližně za rok od zákroku se mu však narodilo zdravé dítě. Jeho manželka žádné zdravotní komplikace neměla. Muž žádal po zdravotnickém zařízení, které sterilizaci provedlo, náhradu nákladů spojených s narozením, výchovou a výživou dítěte. Žaloba byla zamítnuta, neboť soud shledal, že zdraví žalobcovy manželky nebylo nikterak narušeno a že tedy nenastal důvod, proč žalobce sterilizaci podstoupil (zdravotní komplikace spojené s těhotenstvím manželky). Nadto soud konstatoval, že dítě je pro žalobce požehnáním.⁸¹

O 23 let později rozhodoval o obdobné žalobě soud v Pensylvánii ve věci *Shaheen v. Knight*.⁸² Žaloba byla taktéž zamítnuta s tím, že plození potomků je hlavním účelem manželství a hlavně že přiznání náhrady újmy v souvislosti s narozením zdravého dítěte by bylo zcela v rozporu se všeobecným veřejným míněním společnosti.⁸³

Od konce 60. let už pak americké soudy rozhodují o žalobách *wrongful birth* mnohem častěji. V roce 1967 došlo v případě *Custodio v. Bauer*⁸⁴ k obratu v rozhodovací činnosti soudů v této oblasti, a to i následkem změny názoru společnosti na umělé přerušování těhotenství a respektování soukromého života.⁸⁵ Soud zde poprvé konstatoval, že lékař může být odpovědný za narození nechtěného zdravého dítěte. Paní *Custodio* byla matkou devíti dětí a rozhodla se podstoupit sterilizaci. Po zákroku ale otěhotněla a zažalovala lékaře pro nedbalé provedení operace a porušení smlouvy. Soud žalobkyni přisvědčil a uvedl, že pokud je prokázáno, že sterilizace byla provedena nedbale a že lékař porušil svou povinnost, má žalobce nárok na náhradu nákladů spojených s touto nedbalostí. Na rozdíl od předchozích rozhodnutí tak dospěl k závěru, že výhody z narození nechtěného dítěte nevyvažují vždy náklady spojené s péčí o něj.

⁸¹ VOLKOVÁ, J., op. cit., s. 248.

⁸² Rozhodnutí soudu - okres Lycoming (Pensylvánie) ze dne 15. 3. 1957 ve věci *Shaheen v. Knight*, 11 Pa. D. & C. 2d 41.

⁸³ VOLKOVÁ, J., op. cit., s. 248.

⁸⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Kalifornii ze dne 24. 5. 1967 ve věci *Custodio v. Bauer*, 251 Cal. App. 2d 303, 59 Cal. Rptr. 463, 475.

⁸⁵ V roce 1965 v rozhodnutí *Griswold v. Connecticut* (381 U.S. 479) Nejvyšší soud konstatoval, že rozhodnutí muže a ženy plodit děti nebo použít nějakou formu antikoncepce spadá do jejich ústavně chráněného práva na soukromí. O osm let později v případě *Roe v. Wade* (410 U.S. 113) Nejvyšší soud rozšířil tuto ochranu i na právo ženy rozhodnout se pro umělé přerušování těhotenství během prvního trimestru těhotenství.

Toto rozhodnutí bylo značně kritizováno.⁸⁶

V případě *Sherlock v. Stillwater Clinic*⁸⁷ Nejvyšší soud v Minnesotě uvedl, že žaloby *wrongful birth* nelze odlišovat od jiných žalob na porušení povinnosti lékaře. A dále že pokud má lékař povinnost provést zákrok k zabránění těhotenství, musí potom nést následky za to, že se výsledek nedostavil. Soud judikoval, že výchova a výživa nechtěného dítěte může představovat pro rodiče újmu a tato újma má být nahrazena, ale náhrada se má snížit o částku představující výhody z narození zdravého dítěte. Náhrada se má posuzovat v každém jednotlivém případě podle konkrétních okolností a postup by pak měl podléhat kontrole, aby se zabránilo extenzivnímu přiznávání náhrady újmy.⁸⁸

Výše uvedené případy se týkaly narození zdravých dětí, lze je tedy podřadit pod žaloby *wrongful conception/pregnancy*. V 70. letech se však začaly objevovat také žaloby na náhradu újmy z narození dítěte postiženého, žaloby *wrongful birth* v užším smyslu. Často byly podávány spolu s žalobami *wrongful life* (viz dále). Bylo tomu tak proto, že v roce 1973 bylo na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Roe v. Wade* garantováno ústavní právo ženy rozhodnout se pro podstoupení umělého přerušování těhotenství.

V roce 1975 rozhodl Nejvyšší soud v Texasu ve věci *Jacobs v. Theimer*⁸⁹ ve prospěch žalobců, kterým se narodilo postižené dítě a kteří žalovali lékaře na náhradu újmy. Žena v těhotenství onemocněla zarděnkami, ale lékař nemoc nezjistil a neinformoval ji o ohrožení plodu. Přitom kdyby lékař nepochybil, rozhodli by se žalobci pro ukončení těhotenství. Ačkoliv byly potraty v té době v Texasu zakázány, soud dospěl k závěru, že bylo povinností lékaře stanovit diagnózu zarděnek a informovat matku o důsledcích pro dítě a přerušování těhotenství by pak v takovéto situaci bylo jediným řešením, jak se vyhnout újmě. Toto rozhodnutí bylo přelomové a založilo precedent, že lékař je povinen informovat matku o rizicích pro její nenarozené dítě a selhání v tomto směru zakládá nedbalost lékaře.

Rozhodování o *wrongful birth* žalobách se pak ve Spojených státech amerických

⁸⁶ VOLKOVÁ, J., op. cit., s. 248.

⁸⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Minnesotě ze dne 14. 10. 1977 ve věci *Sherlock v. Stillwater Clinic*, 260 N.W.2d 169.

⁸⁸ VOLKOVÁ, J., op. cit., s. 249.

⁸⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Texasu ze dne 19. 3. 1975 ve věci *Jacobs v. Theimer*, 519 S.W.2d 846.

liší stát od státu. Pokud jde o přípustnost těchto žalob, neexistuje úprava na federální úrovni a záleží jen na legislativě státu a rozhodnutích jeho soudů. V některých státech byly přijaty zákony, které výslovně znemožňují soudu přiznat žalobci náhradu újmy z důvodu narození dítěte (např. Minnesota či Utah).⁹⁰ Většina států ale žaloby wrongful birth připouští a soudy téměř vždy přiznávají bolestné, náklady spojené s léčením a ušlý výdělek. Pokud jde ale o výdaje spojené s péčí o dítě, soudy jsou zdrženlivější. Často se opírají o pravidlo tzv. benefits rule, to znamená, že je nutné proti náhradě újmy spočívající ve výdajích spojených s péčí o dítě stavět imateriální výhody rodičů spojené s narozením dítěte, a náhradu újmy tedy o tyto výhody snížit.⁹¹

4.1.2. Wrongful life

Údajně prvním případem wrongful life vůbec je věc *Zepeda v. Zepeda*⁹² z roku 1963, o které rozhodoval Nejvyšší soud v Illinois. Syn (zcela zdravý) zde žaloval svého otce proto, že se narodil mimo manželství. Přitom otec přesvědčil matku k pohlavnímu styku proto, že jí slíbil sňatek. Tento slib však nedodržel a ani dodržet nemohl, protože již ženatý byl (aniž by o tom matka věděla). Syn tvrdil, že tento slib byl podvodný a jednání jeho otce bylo svévolné, a že jej otec poškodil na jeho osobě, majetku a pověsti. Syn žádal náhradu újmy, kterou mu otec způsobil tím, že ho zbavil práva narodit se jako dítě manželské, mít normální domov, mít právoplatného otce, dědit po svém otci a příbuzných z jeho strany a také tím, že mu dal stigma bastarda. Žaloba byla zamítnuta. Soud sice uznal, že byl spáchán delikt, ale žalobci nebyla způsobena újma jako taková a odmítl přiznat náhradu újmy především kvůli veřejnému mínění. Také se obával toho, že v případě kladného rozhodnutí by soudy byly zahlceny takovými žalobami.⁹³

Poté následoval obdobný případ *Williams v. State of New York*⁹⁴ z roku 1966. Žalobce zde žádal náhradu újmy po státu New York proto, že stát nezajistil dostatečnou ochranu žalobcovy matky, která byla mentálně postižená a byla v péči státního ústavu.

⁹⁰ ZAUJECOVÁ, M., op. cit., s. 1006.

⁹¹ DOLEŽAL, T., Náhrada škody za nechtěné dítě? op. cit., s. 785.

⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Illinois ze dne 3. 4. 1963 ve věci *Zepeda v. Zepeda*, 190 N.E.2d 849, 41 Ill. App.2d 240.

⁹³ ZAUJECOVÁ, M., op. cit., s. 1006.

⁹⁴ Rozhodnutí soudu v New Yorku ze dne 29. 12. 1966 ve věci *Williams v. State of New York*, 18 N.Y.2d 481.

Matka byla v ústavu znásilněna a narodil se jí žalobce jako nemanželské dítě. Žalobce tedy stejně jako v předchozím případě trpěl stigmatem bastarda, byl zbaven některých majetkových práv a především práva prožít normální dětství a mít normální domov. Soud žalobu taktéž zamítl. Soud konstatoval, že právo nezná žádný lék na takovou situaci a že politika a sociální důvody svědčí proti náhradě újmy. Důležitý je zde závěr soudu, že narození za jistých okolností není žalovatelnou újmou a nenáleží za to náhrada.

Za první případ wrongful diminished life, tedy kdy žaluje postižené dítě, je označována kauza *Gleitman v. Cosgrove*⁹⁵ z roku 1967. Zde žalovalo dítě lékaře za to, že tento lékař neinformoval (v rozporu s poznáním lékařské vědy) matku dítěte o možných důsledcích, tedy o riziku defektu plodu, toho, že matka v raném stádiu těhotenství onemocněla zarděnkami, resp. lékař matku ujistil, že dítě není v nebezpečí. Dítě se však narodilo s vážným postižením. Soud žalobu zamítl. Argumentoval tím, že dítě by se i při správném postupu lékaře nenarodilo zdravé a jedinou možností, jak se vyhnout postižení, by bylo vůbec se nenarodit. Jenže rozhodnutí o tom, zda se má dítě narodit, přísluší matce. Hlavní příčinou, proč soud žalobu zamítl, byl jeho závěr, že nelze vyčíslit rozdíl mezi životem s postižením a úplnou neexistencí.⁹⁶

V případě *Becker v. Schwartz*⁹⁷ z roku 1978 dítě s Downovým syndromem žalovalo lékaře na náhradu újmy, neboť lékař neinformoval matku dítěte o tom, že po 35. roku života matky je zvýšené riziko genetické vady plodu (právě Downův syndrom) a nenavrhoval matce amniocentézu. Pokud by matka věděla o poškození plodu, rozhodla by se přerušit těhotenství. Soud žalobu zamítl a v rozhodnutí uvedl, že tvrzené újmě neodpovídá žádné „právo narodit se jako celistvá fungující lidská bytost“.⁹⁸ Dále uvedl, že poměřovat život s postižením a neexistencí přísluší spíše filozofům a teologům.⁹⁹

Již v roce 1980 ale americký soud (konkrétně v Kalifornii) vůbec poprvé

⁹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu New Jersey ze dne 21. 11. 1967 ve věci *Gleitman v. Cosgrove*, 49 N.J. 22, 227 A.2d 689.

⁹⁶ VISINGER, R., op. cit., s. 1130.

⁹⁷ Rozhodnutí odvolacího soudu New York ze dne 27. 12. 1978 ve věci *Becker v. Schwarz*, 46 N.Y.2d 401.

⁹⁸ Tím zcela popřel dřívější rozhodnutí Nejvyššího soudu v New Yorku ve věci *Park v. Chessin* z roku 1977 (60 A.D.2d 80), v němž naopak soud uznal právo dítěte narodit se jako celistvá fungující lidská bytost.

⁹⁹ VISINGER, R., op. cit., s. 1131.

vyhověl žalobě wrongful life, a to v případě *Curlender v. Bio-Science Laboratories*.¹⁰⁰ Zde žalovalo dítě stížené Tay-Sachsovou chorobou laboratoř za to, že tato laboratoř neodhalila při genetických testech rodičů, že jsou nosiči zmíněné dědičné choroby. Žalobce tedy tvrdil, že nedbalost laboratoře spočívající v nesprávné a nepřesné informaci byla bezprostřední příčinou jeho narození a utrpení. Soud zde rozlišil žaloby zdravých nemanželských dětí a žaloby dětí postižených a konstatoval, že zdravým dětem nevzniká žalovatelná újma, ale dětem postiženým tomu tak je. K tomu soud uvedl, že se není třeba zabývat tím, zda má žalobce právo nenarodit se. Za pozornost stojí závěr soudu, že v případě, kdy si jsou rodiče vědomi poškození plodu a rozhodnou se dítě si ponechat, leží odpovědnost na nich. Na to ale reagoval zákonodárce novelou občanského zákoníku a zprostil rodiče případné odpovědnosti v takové situaci.¹⁰¹

I za krátko poté, ve věci *Turpin v. Sortini*¹⁰², Nejvyšší soud v Kalifornii rozhodl ve prospěch žalobce. V tomto případě ale přiznal „jen“ náhradu za speciální výdaje týkající se postižení, nikoliv „obecnou“ náhradu újmy. V rozhodnutí se nevyhnul úvaze o tom, zda je lepší život s postižením nežli neexistence. Soud zde také judikoval, že k nedbalosti lékaře a z toho vyplývajícího nároku wrongful life může dojít nejen v průběhu těhotenství, ale již před samotným početím. V tomto rozhodnutí se také soud okrajově vyjádřil k rozlišení případů wrongful life a případů prenatal injury. Konstatoval, že v případě prenatal injury kdyby žalovaný nejednal nedbale, narodilo by se dítě zdravé, kdežto v případě wrongful life kdyby žalovaní vykonávali svou práci správně, dítě by se nenarodilo vůbec.

V uznávání nároků wrongful (diminished) life se ke Kalifornii připojil také Washington v případě *Haberson v. Parke-Davis*¹⁰³ z roku 1983. Dalším státem, který připustil tyto žaloby je New Jersey.¹⁰⁴ Drtivá většina států USA ale přípustnost žalob wrongful life odmítá, a to na základě svých soudních rozhodnutí nebo dokonce

¹⁰⁰ Rozhodnutí odvolacího soudu Kalifornie ze dne 11. 6. 1980 ve věci *Curlender v. Bio-Science Laboratories*, 165 Cal. Rptr. 477.

¹⁰¹ VISINGER, R., op. cit., s. 1132.

¹⁰² Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Kalifornii ze dne 3. 5. 1982 ve věci *Turpin v. Sortini*, 31 Cal.3d 220.

¹⁰³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve Washingtonu ze dne 6. 2. 1983 ve věci *Harbeson v. Parke-Davis, Inc.*, 98 Wn.2d 460.

¹⁰⁴ Došlo tedy k převratu názoru na přípustnost wrongful life žalob, neboť v 60. letech soud v New Jersey žalobu striktně odmítl (viz případ *Gleitman v. Cosgrove*).

prostřednictvím zákona. Mezi hlavní důvody odmítání pak patří to, že narození nelze považovat za újmu, že nelze poměřovat život s postižením s neexistencí, nebo že neexistuje příčinná souvislost mezi pochybením lékaře a způsobenou újmou. Když už pak soud uzná přípustnost takové žaloby a přizná náhradu újmy, nahrazují se většinou jen mimořádné výdaje spojené s postižením dítěte (zvláštní pomůcky apod.).

4.2. Velká Británie

Anglické soudy řeší případy wrongful birth od počátku 80. let minulého století. Jedním z prvních známých případů je věc *Udale v. Bloomsbury Area Health Authority*¹⁰⁵ z roku 1983. Zde žalovala žena, která podstoupila sterilizaci, a přesto se jí narodilo dítě. Šlo tedy o případ žaloby za nechtěné zdravé dítě (wrongful conception/pregnancy). Soud žalující matce přiznal bolestné, náklady na léčení, ztrátu na výdělků a náklady na bydlení spojené s narozením dítěte. Náhradu za výdaje spojené s péčí o dítě (výživné) ovšem soud s odkazem na společenský zájem žalobkyni nepřiznal. To odůvodnil tak, že je nežádoucí, aby narození dítěte označil za nechtěný omyl, narození dítěte je požehnání. Podle něj výhody z narození dítěte převáží jakákoli s tím spojená břemena.¹⁰⁶

Již o dva roky později ale soud v případě *Emeh v. Kensington and Chelsea and Westminster Area Health Authority*¹⁰⁷ uznal nárok žalobkyně, které se i přes podstoupenou sterilizaci narodilo dítě, a konstatoval, že náhrada újmy za narození dítěte v rozporu se společenským zájmem není. V této věci se jednalo o narození dítěte postiženého. Soud však v odůvodnění jeho rozhodnutí žádný rozdíl mezi narozením nechtěného zdravého dítěte a narozením nechtěného postiženého dítěte neučinil. Žalobkyni byla v tomto případě soudem prvního stupně přiznána omezená náhrada újmy, neboť soud shledal skutečnost, že žalobkyně nepřerušila nechtěné těhotenství, za „novus actus interveniens“¹⁰⁸ v kauzálním průběhu. Odvolací soud tento názor odmítl.

¹⁰⁵ Rozhodnutí ve věci *Udale v. Bloomsbury Area Health Authority* z roku 1983, 1 WLR 1098.

¹⁰⁶ DOLEŽAL, T., Náhrada škody za nechtěné dítě? op. cit., s. 785.

¹⁰⁷ Rozhodnutí ve věci *Emeh v. Kensington and Chelsea and Westminster Area Health Authority* z roku 1985, QB 1012.

¹⁰⁸ Tedy za akt, který zasáhl do řetězce příčinné souvislosti mezi nedbalým jednáním a způsobenou újmou.

V roce 1986 pak soud ve Velké Británii přiznal náhradu újmy včetně náhrady za výdaje spojené s péčí o nechtěné zdravé dítě. Bylo tomu tak v případě *Thake v. Maurice*¹⁰⁹, v němž šlo o provedení vasektomie a nedostatečné poučení po tomto zákroku, že je nutné nadále používat některý druh antikoncepce, aby se zcela předešlo otěhotnění partnerky, a následné narození zdravého dítěte. Soud zde poukázal na to, že ve společnosti, v níž je připuštěna interrupce a sterilizace, nemusí být narození dítěte vždy požehnáním.¹¹⁰

Zlom v rozhodování ohledně *wrongful birth* žalob (resp. *wrongful conception/pregnancy*) nastal v roce 1999, a to případem *McFarlane v. Tayside Health Board*¹¹¹, v němž šlo o provedení *non lege artis* vasektomie a následné narození nechtěného zdravého dítěte. Sněmovna lordů zde judikovala, že nelze nahradit výdaje spojené s péčí a výchovou dítěte. Matce byla přiznána jen náhrada za vytrpěné bolesti během těhotenství a porodu. Své rozhodnutí Sněmovna odůvodnila především principy korektivní a distributivní spravedlnosti. Náklady na výchovu zdravého dítěte považovala za „čistou ekonomickou ztrátu“, za kterou nemůže být odpovědný lékař, který vasektomii provedl. V rozhodnutí se objevil názor, že ačkoliv má narození dítěte své výhody i nevýhody (je „smíšeným požehnáním“), společnost má považovat výsledek porovnávání těchto výhod a nevýhod vždy za prospěšný. Sněmovna se nezabývala tím, zda by stejný postup uplatnila i v případě narození postiženého dítěte.¹¹²

Touto otázkou se soud zabýval v případě *Parkinson v. St James and Seacroft University Hospital NHS Trust*.¹¹³ Žalobkyni se po nesprávně provedené sterilizaci narodilo její páté dítě, a to vážně postižené. Soud žalobkyni přiznal náhradu za zvýšené výdaje související s postižením dítěte, tedy takové výdaje, které by nebyly vynaloženy na výchovu a výživu dítěte zdravého. Tímto rozhodnutím tak byla založena výjimka

¹⁰⁹ Rozhodnutí ve věci *Thake v. Maurice* z roku 1986, QB 644.

¹¹⁰ DOLEŽAL, T., *Náhrada škody za nechtěné dítě?* op. cit., s. 785.

¹¹¹ Rozhodnutí ve věci *McFarlane v. Tayside Health Board* z roku 1999, [2000] 2 AC 59, [1999] UKHL 50, [1999] 4 All ER 961.

¹¹² ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*, op. cit., s. 446-447.

¹¹³ Rozhodnutí ve věci *Parkinson v. St James and Seacroft University Hospital NHS Trust* z roku 2001, [2001] EWCA Civ 530, [2001] 3 WLR 376, [2002] QB 266.

z „principu McFarlane“.¹¹⁴

K modifikaci rozsahu náhrady v případech wrongful birth žalob pak ještě došlo ve věci Rees v. Darlington Memorial Hospital NHS Trust.¹¹⁵ Žalobkyně měla těžkou zrakovou vadu a rozhodla se podstoupit sterilizaci z obavy, že by se nedokázala postarat o dítě. Přesto se jí ale po tomto zákroku narodilo zdravé dítě. Žalobkyně se tak domáhala náhrady zvýšených nákladů vynaložených na výchovu dítěte spojených s jejím postižením. Konečné rozhodnutí v této věci znělo tak, že žalobkyně nemá nárok na náhradu (a to převážně z důvodů uvedených již v rozhodnutí McFarlane), ovšem žalobkyni byla přiznána částka ve výši 15 000 liber, která představovala jednorázovou sumu za to, že žalobkyni bylo odejmuto právo na to, aby si zvolila, zda omezí počet členů její rodiny. Tímto rozhodnutím tak byla zavedena tato zvláštní náhrada.¹¹⁶

Jediným známým případem soudního rozhodnutí o žalobě wrongful life ve Velké Británii je McKay v. Essex Health Authority¹¹⁷ ukončený v roce 1982. Těhotná žena se nakazila zarděnkami a obávala se poškození plodu. Lékař ji však po chybném provedení krevních testů ujistil, že plod je v pořádku. Narodila se těžce postižená holčička. Ta vystupovala jako žalobkyně. Žaloba byla zamítnuta, ačkoliv byla shledána nedbalost lékaře spočívající v tom, že matku neinformoval o riziku postižení a o vhodnosti umělého přerušení těhotenství. Soud dokonce vyslovil nepřipustnost takové žaloby do budoucna. Odvolával se na posvátnost života a na to, že nelze vyčíslit náhradu újmy srovnáváním neexistence a života s postižením. Konstatoval, že plod nemá právo „být potracen“ ani právo narodit se bez postižení. Soud také vyloučil příčinnou souvislost mezi pochybením lékaře a postižením dítěte. Příčinou postižení byla nemoc matky.¹¹⁸

Ve Velké Británii je od 22. 7. 1976 účinný zákon týkající se problematiky wrongful life, a to Congenital Disabilities Act. Výše uvedený případ nebyl posuzován podle tohoto zákona, neboť se žalobkyně narodila před jeho účinností. Zákon ve své první části stanoví, že narodí-li se dítě s postižením v důsledku situace nastalé před jeho

¹¹⁴ DOLEŽAL, T., Náhrada škody za nechtěné dítě? op. cit., s. 785.

¹¹⁵ Rozhodnutí ve věci Rees v. Darlington Memorial Hospital NHS Trust z roku 2003, UKHL 52.

¹¹⁶ DOLEŽAL, T., Náhrada škody za nechtěné dítě? op. cit., s. 785.

¹¹⁷ Rozhodnutí ve věci McKay v. Essex Health Authority z roku 1982, 1 QB 1166.

¹¹⁸ VISINGER, R., op. cit., s. 1135.

narozením a je-li určitá osoba (odlišná od matky) odpovědná za tuto situaci, považuje se postižení dítěte za újmu vyplývající z protiprávního jednání takové osoby a dítě může tuto osobu žalovat. Onou situací je pak ta, která postihla schopnost rodičů mít normální zdravé dítě nebo ta, která postihla matku během těhotenství nebo postihla matku či dítě během porodu tak, že se dítě narodilo s postižením, které by jinak nebylo přítomno. Výlučným důvodem pro podání wrongful life žaloby je tak prenatální poškození (tj. žaloba prenatal injury). V roce 1990 byl tento zákon novelizován, zákonem Human Fertilization and Emryology Act. Žalobu wrongful life teď může podat i postižené dítě narozené z umělého oplodnění.

4.3. Austrálie

Za zásadní rozhodnutí australského soudu o žalobě wrongful birth (konkrétně wrongful conception/pregnancy) lze označit *Melchior v. Cattanach and State of Queensland*¹¹⁹ z roku 2003. Žena podstoupila sterilizaci z důvodu finanční neschopnosti postarat se o další dítě. Lékaři provádějícímu zákrok tvrdila, že jí byl v 15 letech odstraněn jeden vaječník spolu s vejcovodem. Lékař pak v průběhu operace nezaznamenal žádný důkaz o tom, že by pacientčino tvrzení nebylo správné a předpokládal tedy, že žena skutečně druhý vejcovod nemá. Žena však zanedlouho po sterilizaci otěhotněla a porodila zdravé dítě. Zažalovala lékaře za jeho nedbalost a požadovala náhradu za újmu způsobenou jí těhotenstvím a porodem a náhradu nákladů spojených s výchovou a výživou nechtěného dítěte. Nejvyšší soud státu Queensland vzal za prokázané, že lékař chyboval (lékař neprověřil domněnku pacientky a neinformoval ji, že je tu riziko početí v případě, že by její tvrzení o odstranění jednoho vejcovodu bylo mylné), a přiznal žalobkyni náhradu za vytrpěné bolesti během těhotenství a porodu, náhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem a náhradu výdajů spojených s péčí o dítě až do jeho dospělosti (18 let), poslední uvedené v poměrně vysoké výši přes 105 tisíc australských dolarů. Australský nejvyšší soud toto rozhodnutí potvrdil. Odmítl argument, že zde neexistuje žádná právně relevantní újma a že je dítě požehnáním. Naopak konstatoval, že způsobená újma spočívá ve výdajích na

¹¹⁹ Rozhodnutí ve věci *Melchior v. Cattanach and State of Queensland* ze dne 16. 7. 2003, HCA 38.

péči o nechtěné dítě a tato újma je v příčinné souvislosti s nedbalostí lékaře.¹²⁰

V listopadu 2003 byl však v Queenslandu přijat Justice and Other Legislation Amendment Act, který vložil nová ustanovení týkající se žalob wrongful conception do Civil Liability Act. Podle těchto ustanovení soud nemůže přiznat náhradu újmy spočívající ve výdajích na výchovu dítěte narozeného po chybně provedené sterilizaci nebo jiném antikoncepčním postupu. Obdobné tomu je i ustanovení v Civil Liability Act z roku 2002 v Novém Jižním Walesu. A podobně limituje rozsah náhrady v takových případech i legislativa Jižní Austrálie. V ostatních státech Austrálie soudy přiznávají náhradu v takovém rozsahu, jak bylo judikováno v případě Cattanach.¹²¹

Australské soudy uznávají i žaloby wrongful birth v užším smyslu, tedy v případech narození nechtěných postižených dětí. Příkladem je případ Veivers v. Connolly¹²² z roku 1995. Matka postiženého dítěte zde žalovala lékaře, který v době těhotenství žalobkyně u ní z nedbalosti nediagnostikoval zarděnky, neupozornil ji na pravděpodobnost narození těžce postiženého dítěte a tím ji připravil o možnost ukončit z toho důvodu těhotenství. Soud žalobkyni přiznal náhradu za vytrpěné bolesti a především náhradu nákladů spojených s péčí o těžce postižené dítě.

Zajímavým případem prenatal injury řešeným australským soudem již v roce 1972 je případ Watt v. Rama.¹²³ Postižené dítě zde žalovalo řidiče, který zavinil automobilovou nehodu, které se zúčastnila matka tohoto dítěte v době těhotenství. Důsledkem nehody bylo poškození plodu a narození postiženého dítěte. Žaloba byla úspěšná. Soud zde judikoval, že dítě může úspěšně žalovat náhradu za zranění utrpěná „en ventre sa mère“, tedy jako plod v děloze matky.¹²⁴

Prvním případem wrongful life v užším smyslu v Austrálii byl X a Y v. Pal¹²⁵ z roku 1991. Lékař z nedbalosti neprovedl u těhotné ženy test na syfilis, ona však nakažena byla a v důsledku toho došlo k poškození plodu a tedy k narození těžce postiženého dítěte. Žaloba dítěte byla zamítnuta především pro rozpor s veřejným

¹²⁰ DOLEŽAL, T., Náhrada škody za nechtěné dítě? op. cit., s. 785.

¹²¹ ALLAN, S. Wrongful Birth. *Health Law Central*. [online]. [cit. 5. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.healthlawcentral.com/pregnancy-birth/wrongful-birth/>.

¹²² Rozhodnutí ve věci Veivers v. Connolly z roku 1995, 2 Qd R 326.

¹²³ Rozhodnutí ve věci Watt v. Rama z roku 1972, VR 353.

¹²⁴ VISINGER, R., op. cit., s. 1137.

¹²⁵ Rozhodnutí ve věci X a Y v. Pal z roku 1991, 23 NSWLR 26.

pořádkem.¹²⁶

Známa série případů wrongful life je z roku 2002, Nejvyšší soud Nového Jižního Walesu o nich rozhodl jedním rozsudkem. Jde o věc *Edwards v. Blomeley*¹²⁷, v níž došlo k chybně provedené vasektomii a následně narození postiženého dítěte. V druhém případě *Harriton v. Stephens*¹²⁸ šlo o nedbalost lékaře spočívající v tom, že u těhotné matky neodhalil onemocnění zarděnkami a následně se narodila těžce postižená holčička. V poslední kauze *Waller v. James*¹²⁹ šlo zase o nesprávně provedené umělé oplodnění a následně narození těžce postiženého dítěte. Žaloby wrongful life byly označeny za nepřípustné, jejich uznání by podle soudu kolidovalo se sebeúctou postižených lidí a důstojností, kterou k postiženým lidem chovají lidé zdraví. Poslední dva případy se dostaly až před australský Nejvyšší soud, který odmítl přípustnost wrongful life žalob s tím, že život nelze považovat za škodu. Podle soudu nelze porovnávat život s postižením a neexistenci, nelze nikterak vyčíslit újmu a z toho důvodu by ani nešlo přiznat smysluplnou náhradu takové újmy. V rozhodnutí se také uvádí, že pokud by bylo za těchto okolností uznáno porušení náležité péče (ze strany lékaře), bylo by to zcela v rozporu s legislativou týkající se diskriminace osob se zdravotním postižením a s trestním právem, které nerozlišuje mezi vraždou zdravého a postiženého člověka. A struktura práva musí být koherentní. Bylo také odkázáno na princip posvátnosti lidského života, který prosazuje to, že každý život je stejně hodnotný.¹³⁰

4.4. Kanada

Prvním případem wrongful birth žaloby, který řešil Nejvyšší soud Kanady, je *Arndt v. Smith*¹³¹ z roku 1997. Žalobkyně ve 12. týdnu těhotenství onemocněla planými neštovicemi a její lékař ji neupozornil na možné ohrožení plodu. Následně se narodilo dítě s vážným postižením. Soud uznal, že lékař porušil svou povinnost, ale přesto

¹²⁶ VISINGER, R., op. cit., s. 1137.

¹²⁷ Rozhodnutí ve věci *Edwards v. Blomeley* z roku 2002, NSWSC 460.

¹²⁸ Rozhodnutí ve věci *Harriton v. Stephens* z roku 2002, NSWSC 461.

¹²⁹ Rozhodnutí ve věci *Waller v. James* z roku 2002, NSWSC 462.

¹³⁰ VISINGER, R., op. cit., s. 1137-1138.

¹³¹ Rozhodnutí ve věci *Arndt v. Smith* z roku 1997, 2 S.C.R. 539.

žalobu zamítl, neboť došel k závěru, že žalobkyně by nepodstoupila interrupci, i kdyby byla správně informovaná.

V průběhu dalších let se v kanadském právu ustálil právní princip, na základě kterého je poskytovatel zdravotních služeb povinen informovat pacientku o všech informacích týkajících se existujícího či předpokládaného těhotenství a zahrnujících postupy, kterými se zjišťuje možné poškození plodu.¹³²

Příkladem úspěšné žaloby wrongful birth je případ *Krangle v. Brisco*.¹³³ Žalobkyně nebyla v těhotenství informována o možnosti provedení testu plodu na Downův syndrom. Její dítě se narodilo právě takto postižené. Soud žalobkyni přiznal náhradu na péči o dítě až do 19 let jeho věku.¹³⁴

V případě narození zdravého dítěte se v Kanadě ustálilo při rozhodování o náhradě nákladů souvisejících s výchovou dítěte, že se přiznává v případech narození nechtěného dítěte rodičům, kteří se rozhodli, že už nebudou mít další dítě z finančních důvodů, a kteří nejsou schopni o dítě z takových důvodů pečovat. Tak v případě *Kealey v. Berezowski*¹³⁵ soud přiznal žalobkyni, která přes podstoupenou sterilizaci porodila zdravé dítě, náhradu za vytrpěné bolesti a ušlý příjem, ovšem odmítl jí přiznat náhradu nákladů na výchovu dítěte, neboť rodiče byli finančně schopni pečovat o další dítě (dítě pro ně nebylo takovou zátěží, aby jim byla přiznána náhrada). Naopak v případě *M. S. v. Baker*¹³⁶ soud náhradu nákladů na péči o nechtěné zdravé dítě přiznal.¹³⁷

Pokud jde o rozhodování kanadských soudů o žalobách wrongful life, jejich postoj byl vždy důsledně odmítavý. Soudy takové žaloby zamítaly pro rozpor s veřejným pořádkem, aniž by se blíže zabývaly jádrem problému. V odůvodnění rozhodnutí případu *Lacroix (Litigation Guardian of) v. Dominique*¹³⁸ pak soud přebírá argumentaci anglického soudu ve věci *McKay*.¹³⁹

¹³² ZAUJECOVÁ, M., op. cit., s. 1007.

¹³³ Rozhodnutí ve věci *Krangle v. Brisco* z roku 2002, 1 S.C.R. 205.

¹³⁴ VISINGER, R., op. cit., s. 1139.

¹³⁵ Rozhodnutí ve věci *Kealey v. Berezowski* z roku 1996, 30 O.R. (3d) 37.

¹³⁶ Rozhodnutí ve věci *M. S. v. Baker* z roku 2001, A.J. No. 1579 (Q.B.).

¹³⁷ ROBERTSON, G. Assessment of damages in wrongful birth cases. *Economica Ltd.* [online] [cit. 15. 1. 2017]. Dostupné z: http://www.economica.ca/ew08_2p1.htm#10.

¹³⁸ Rozhodnutí ve věci *Lacroix (Litigation Guardian of) v. Dominique* z roku 2001, 202 D.L.R. (4th) 121.

¹³⁹ VISINGER, R., op. cit., s. 1139.

Mnoho autorů¹⁴⁰ se shoduje na tom, že v rozhodnutí soudů v případech wrongful life chybí jasné a konzistentní odůvodnění toho, proč jsou tyto nároky stále odmítány. Takovým případem je podle těchto autorů i rozhodnutí ve věci *Bovingdon v. Hergott*¹⁴¹, ačkoliv zde se soud snažil nechat otevřené dveře pro budoucí rozhodování a případné uznání těchto nároků.

4.5. Izrael

Pro čtenáře může být poněkud překvapivé, že jsem si pro analýzu judikatury dané problematiky vybrala i Izrael. Důvodem je to, že v Izraeli byly do nedávné doby akceptovány žaloby wrongful life, a to i přes to, že se v izraelském právu odráží podpora života, porodnosti a omezení potratů a že v Izraeli není ani uznáváno právo na eutanazii¹⁴², což považuji za velmi zajímavé.

K nejdiskutovanějším případům v oblasti wrongful life žalob vůbec patří *Zeitsov v. Katz*¹⁴³ z roku 1986. Těhotná žena se obávala přenosu genetické nemoci, která se vyskytovala v její rodině, na své dítě. Podstoupila testy a lékař ji následně sdělil, že se obávat nemusí a ujistil ji, že se dítě narodí zdravé. Přitom by žena určitě podstoupila umělé přerušování těhotenství, kdyby bylo zjištěno, že dítě daný gen má. Dítě ale ve skutečnosti genetickou nemocí trpělo. Matka zažalovala lékaře jménem svým i jménem postiženého dítěte (v tomto případě tedy bylo rozhodováno jak o žalobě wrongful birth, tak o žalobě wrongful life). Soud první instance uznal nárok matky, ale dítěte nikoliv. Proti tomuto rozhodnutí se odvolal lékař (co do výroku o odškodnění matky) a odvolalo se i dítě (co do výroku o zamítnutí jeho nároku). O případu tak rozhodoval izraelský Nejvyšší soud, který zamítl odvolání lékaře a uznal tak vlastně žalobu wrongful birth, a těsnou většinou uznal i žalobu wrongful life, to znamená, že přiznal odškodnění i dítěti. Soud však v rozhodnutí tyto dva druhy žalob příliš nerozlišoval. Argumentoval tím, že

¹⁴⁰ Například VENTRESCA, Y., KRYWORUK, P. Revisiting wrongful life claims in Canada – Can there be a cause of action? *Bovingdon v. Hergott*. *The Advocates' Quarterly*. [online]. 2008, vol. 34, no. 2, s. 216. [cit. 17. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.lerners.ca/lernx/revisiting-wrongful-life-claims-in-canada-can-there-be-a-cause-of-action-bovingdon-v-hergott/>.

¹⁴¹ Rozhodnutí ve věci *Bovingdon v. Hergott* z roku 2008, ONCA 2.

¹⁴² KRAUSOVÁ, A. Žaloby „wrongful life“ z pohledu izraelského práva. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online]. 2014, vol. 4, no. 1, s. 23. [cit. 20. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/62/68>.

¹⁴³ Rozhodnutí ve věci *Zeitsov v. Katz* z roku 1986, CA 512/81.

je někdy skutečně lepší se vůbec nenarodit a že žít plnohodnotný život (tedy bez postižení) je chráněnou hodnotou a postiženému dítěti by měla být přiznána kompenzace, aby bylo schopno žít život tak, jak by ho bylo žilo bez postižení.¹⁴⁴ Soud tedy vychází z toho, že existuje právo nenarodit se s postižením, a pokud dojde k porušení tohoto práva (příčemž tomu mohlo být zabráněno, ale nestalo se tak pro pochybení lékaře), mělo by se dítěti dostat náhrady.¹⁴⁵

S ohledem na argumenty ve výše uvedeném rozhodnutí se v Izraeli otevřel prostor pro podávání wrongful life žalob. A soudy se těmito žalobami zabývaly poměrně často, přičemž přiznávaly postiženému dítěti doživotní rentu. Izraelská judikatura se pak vyznačovala rozšiřováním okruhu pochybení a zahrnováním čím dál tím mírnějších forem postižení.¹⁴⁶ Zároveň byl judikaturou vymezen korektiv v tom smyslu, že žaloby wrongful life nejsou přípustné z důvodu etnické odlišnosti nebo nemanželského původu.¹⁴⁷

Zlom nastal v roce 2012 případem Hamer et al. v. prof. Amit et al.¹⁴⁸ Soud judikoval, že žaloby wrongful life nejsou nadále přípustné a Izrael se tak přidal k většině států, v nichž jsou tyto žaloby odmítány. Soud to odůvodnil především tím, že není morální považovat život za újmu, že život je nejvyšší hodnotou. Také poukázal na to, že nelze ohodnotit život s postižením a že uznávání žalob wrongful life implikuje podřadné postavení postižených osob ve společnosti.¹⁴⁹ V Izraeli jsou ale nadále přípustné žaloby wrongful birth.

4.6. Francie

Nejznámějším případem ve Francii týkajícím se dané problematiky a případem, který utvářel vývoj francouzské judikatury i legislativy v této oblasti, je případ Nicolase Perruche.

Skutková stránka věci byla následující. V průběhu těhotenství paní Perrucheové

¹⁴⁴ KRAUSOVÁ, A., op. cit., s. 23.

¹⁴⁵ VISINGER, R., op. cit., s. 1139.

¹⁴⁶ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T., *Zdravotnické právo*, op. cit., s. 450.

¹⁴⁷ VISINGER, R., op. cit., s. 1139.

¹⁴⁸ Rozhodnutí ve věci Hamer et al. v. prof. Amit et al. z roku 2012, CA 1326/07.

¹⁴⁹ KRAUSOVÁ, A., op. cit., s. 24.

byly diagnostikovány u její dcery zarděnky. Těhotná žena byla lékařem informována o případných rizicích této nemoci pro plod a vyslovila se, že v případě potvrzení diagnózy i u ní, podstoupí umělé přerušení těhotenství. Ženě byly následně provedeny testy, jejichž výsledky byly rozporuplné, přesto ale lékař paní Perrucheovou ujistil, že dítěti nehrozí nebezpečí a doporučil jí pokračovat v těhotenství. V roce 1983 se narodil syn Nicolas, u něhož byl prokázán Greggův syndrom, jehož příčinou byla infekce zarděnkami v prenatálním vývoji. Nicolas byl mentálně i fyzicky velmi těžce postižený.

V roce 1988 zažalovali manželé Perrucheovi jménem svým i jménem svého syna lékaře, laboratoř, jež prováděla testy, a jejich pojistitele. Soudní proces byl velmi zdouhavý. Soud první instance uznal lékaře a laboratoř odpovědnými a přiznal žalobcům náhradu újmy na zdraví a úhradu všech dalších plateb a příslušenství ve výši téměř dva a půl milionů franků. Lékař se odvolal s tím, že odpovědná je jen laboratoř (ta své pochybení nepopírala). Odvolací soud v roce 1993 potvrdil napadené rozhodnutí v části o odškodnění rodičů (tedy wrongful birth žalobu), ale zrušil jej v části týkající se odškodnění postiženého syna (tedy wrongful life žalobu), a to především proto, že zde chybí příčinná souvislost mezi pochybením žalovaných a Nicolasovým postižením, a také se odvolával na nemožnost oddělit vlastní život od postižení. Rodiče podali kasační stížnost a v roce 1996 vydal v této věci rozhodnutí Kasační soud. Ten rodičům vyhověl a uznal existenci kauzálního vztahu mezi pochybením žalovaných a postižením dítěte, neboť paní Perrucheová jasně v době těhotenství vyjádřila vůli, že v případě potvrzení diagnózy zarděnek podstoupí interrupci. O případu tak opět rozhodoval odvolací soud, který ale nerespektoval názor Kasačního soudu a nařídil vrácení vyplaceného odškodnění. Následovala další kasační stížnost, jejímž výsledkem bylo zrušení rozhodnutí odvolacího soudu a předání věci odvolacímu soudu v jiném složení, který bude názorem Kasačního soudu vázán (psal se rok 2000).¹⁵⁰ Případ byl definitivně ukončen v roce 2002 stanovením výše odškodného.¹⁵¹

V krátké době na to následovalo několik podobných žalob, které byly soudem uznány. Zároveň se však strhla vlna kritiky ze strany doktríny, lékařů (ti ze strachu odmítali provádět ultrazvuková a genetická vyšetření) i samotných postižených osob.

¹⁵⁰ Rozsudek Cour de cassation č. 99-13701 ze dne 17. 11. 2000.

¹⁵¹ VISINGER, R., op. cit., s. 1141-1142.

Konaly se protestní akce veřejnosti. Reakcí na to bylo přijetí tzv. Kouchnerova zákona (dle tehdejšího ministra zdravotnictví), také označován jako Anti-Perruche zákon, v roce 2002¹⁵², který stanoví, že nikdo nesmí žádat odškodnění jen proto, že se narodil. Dítě může podat žalobu jen v případě, že pochybení lékaře přímo způsobilo postižení či jej zhoršilo, a také když v důsledku pochybení lékaře dítě ztratilo šanci na zlepšení stavu. Rodiče pak mohou podle tohoto zákona žalovat o náhradu nemajetkové újmy a ušlý zisk za pochybení lékaře v době těhotenství, přičemž se musí jednat o závažné pochybení, které znemožnilo odhalit vadu plodu.¹⁵³ Přijetí zákona mělo ještě svou dohru před Evropským soudem pro lidská práva, v tomto směru odkazují na případ Draon proti Francii popsany v další kapitole této práce.

4.7. Nizozemsko

Podobně jako je ve Francii proslulý případ Nicolase Perruche, v Nizozemsku je to případ Kelly Molenaarové¹⁵⁴ z roku 2005, v němž bylo také rozhodováno jak o žalobě wrongful birth, tak o žalobě wrongful life. Těhotná žena informovala svou porodní asistentku, že v rodině otce dítěte se vyskytuje genetická abnormalita. Přesto u ní nebyly provedeny žádné genetické testy, protože asistentka ženu ujistila, že to není potřeba. Narodila se velmi vážně mentálně i fyzicky postižená dcera Kelly. Soud uznal porodní asistentku odpovědnou, když její pochybení vedlo k porušení práva těhotné ženy na umělé přerušování těhotenství (soud presumoval rozhodnutí těhotné ženy přerušit těhotenství v případě, že by byla řádně informována o stavu plodu), a přiznal rodičům náhradu nákladů na péči o Kelly až do jejích 21 let věku. Soud ale také uznal žalobu wrongful life a přiznal Kelly náhradu nemajetkové újmy způsobené jí pochybením porodní asistentky. Asistentka měla podle soudu povinnost řádné péče a informace nejen vůči těhotné pacientce, ale i vůči nenarozenému dítěti, a to na základě smlouvy mezi nemocnicí zaměstnávající porodní asistentku a těhotnou pacientkou. Soud také připustil příčinnou souvislost mezi pochybením porodní asistentky a postižením

¹⁵² Zákon o právech pacientů a kvalitě zdravotních služeb přijatý 4. 3. 2002.

¹⁵³ VISINGER, R., op. cit., s. 1153.

¹⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Nizozemska (Hoge Raad) ze dne 18. 3. 2005 ve věci C03/206HR.

dítěte.¹⁵⁵

Samotný soud v rozhodnutí případu Kelly Molenaarové zdůraznil, že jedině zákonodárce je povolán k tomu, aby zakázal či omezil podávání wrongful life žalob. Dalo se očekávat, že v Nizozemsku tedy bude přijat podobný zákon jako ve Francii. Do dnešní doby však takový zákon vydán nebyl a žaloby wrongful life jsou tedy v Nizozemsku, jako jedné z mála zemí, dosud uznávány.

4.8. Německo

Wrongful birth žaloba se v Německu objevila už v 60. letech 20. století. Jednalo se o případ, kdy byl ženě namísto antikoncepčního prostředku lékárníkem vydán prostředek proti bolesti žaludku. Důsledkem tohoto pochybení lékárníka bylo narození nechtěného zdravého dítěte (tudíž konkrétně se jednalo o případ wrongful conception).¹⁵⁶ Soud přiznal náhradu na výživu dítěte do jeho 18 let věku, neboť lékárník porušil svou smluvní povinnost.¹⁵⁷

V následujících letech nerozhodovaly soudy nižších instancí příliš jednotně. Spolkový soudní dvůr (Bundesgerichtshof, dále jen „BGH“) jako obecný soud nejvyšší instance se začal těmito žalobami zabývat v 80. letech minulého století. V roce 1980 BGH vydal dvě po sobě jdoucí rozhodnutí typu wrongful conception.¹⁵⁸ Judikoval v nich, že vedla-li nesprávně provedená sterilizace k narození nechtěného dítěte, má matka nárok vůči odpovědné osobě (tedy lékaři, který pochybil, a to na základě smlouvy) na náhradu bolestného a náhradu nákladů spojených s výživou tohoto dítěte. Stejný nárok na náhradu nákladů spojených s výživou dítěte má i manžel matky.

Judikatura je v tomto směru od té doby konstantní. Soud uznává odpovědnost lékaře za narození nechtěného dítěte a přiznává rodičům bolestné, náklady spojené s léčením, ztrátu na výdělku, ale i náhradu nákladů na péči o dítě. BGH však nepřiznává náhradu veškerých výdajů na péči o dítě, ale jen průměrných výdajů, které se vypočítávají podle průměrných potřeb dítěte do 18 let věku (tzv. Planungsschaden). Soud

¹⁵⁵ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T., *Zdravotnické právo*, op. cit., s. 449-450.

¹⁵⁶ DOLEŽAL, T. Náhrada škody za nechtěné dítě? op. cit., s. 785.

¹⁵⁷ Rozhodnutí Zemského soudu Itzehoe ze dne 21. 1. 1968, VersR 1969, 265.

¹⁵⁸ Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 18. 3. 1980, VI ZR 105/78 a VI ZR 247/78.

dospěl také k závěru, že náhrada výdajů na péči o dítě může být přiznána jen v případě, že podstatou smlouvy s lékařem byla ochrana před narozením nechtěného dítěte.¹⁵⁹

Soud také uznal žaloby wrongful birth v užším smyslu, tedy v případě narození postiženého dítěte na základě pochybení lékaře. V případě z roku 1983¹⁶⁰ spočívalo pochybení lékaře v nesprávné diagnostice u těhotné ženy, přesněji v tom, že lékař nezjistil onemocnění zarděnkami a v důsledku toho neinformoval o možném riziku postižení dítěte. Narodilo se těžce postižené dítě. Rodiče žalovali lékaře a žádali náhradu „vícenákladů“, tedy nákladů spojených s postižením dítěte. BGH jim náhradu přiznal. Konstatoval, že lékař pochybil a neumožnil tak ženě rozhodnout se, zda podstoupí umělé přerušování těhotenství. Bolestné ale matce nepřiznal, neboť těhotenství a porod byly plánované a k žádným komplikacím v souvislosti s postižením dítěte nedošlo. V uvedené kauze žalovalo i samotné dítě z titulu wrongful life. Soud v této části žalobu zamítl. Argumentoval tím, že dítě nemá právo být potráceno a že ochranný účinek smlouvy mezi lékařem a těhotnou ženou není dán vůči nenarozenému dítěti.¹⁶¹

V pozdějším rozhodnutí¹⁶² soud přiznal rodičům nechtěně narozeného postiženého dítěte všechny náklady stejně jako v případech wrongful conception (nejen ty extra související s postižením dítěte), neboť nepochybil-li lékař, nenarodilo by se dítě vůbec (matka by se totiž rozhodla pro interrupci) a fakticky nelze rozlišovat mezi náklady na péči o nechtěně zdravé dítě a náklady na péči o dítě postižené. Podle soudu také není ústavně konformní rozlišovat mezi „normálními“ dětmi a postiženými dětmi.

V roce 1993 se k problematice vyjádřil druhý senát Spolkového ústavního soudu (Bundesverfassungsgericht) a zaujal konzervativní postoj. Ve svém rozhodnutí z 28. května 1993¹⁶³ vyzval Spolkový soudní dvůr k přehodnocení dosavadní judikatury. Konstatoval, že je žádoucí, aby mezi pacientkou a lékařem existovala smlouva a byly tak upraveny práva a povinnosti stran. Smlouvou jsou chráněny nároky lékaře, ale

¹⁵⁹ DOLEŽAL, T. Náhrada škody za nechtěné dítě? op. cit., s. 785.

¹⁶⁰ Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 18. 1. 1983, VI ZR 114/81.

¹⁶¹ GALLINO, I. Limits of liability: The case of “wrongful conception”, “wrongful life”, and “wrongful birth”. A legal, ethical, or philosophical issue, and how to solve it? [online]. s. 7-8. [cit. 5. 2. 2017]. Dostupné z: <https://uplaw.ch/wp-content/uploads/2016/06/Wrongful-Conception.pdf>.

¹⁶² Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 16. 11. 1993, VI ZR 105/92. Více k tomuto rozhodnutí viz dále.

¹⁶³ Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 28. 5. 1993, 2 BvF 2/90 a 4, 5/92.

především také zdraví nenarozeného dítěte a matky. Současně je tu povinnost lékaře poskytovat péči *lege artis* a v případě porušení smluvní povinnosti musí lékař nést odpovědnost. Pacientka má pak právo na náhradu vynaložených nákladů a náhradu za bolest a utrpení související s nepodařeným umělým přerušением těhotenství či s narozením postiženého dítěte. Ústavní soud ale zejména judikoval, že dítě nemůže být s ohledem na německou ústavu právně posuzováno jako škoda a výživné pro dítě nemůže být klasifikováno jako poškození. Všechny státní orgány jsou povinny respektovat každou lidskou bytost. Právě v tomto směru tedy ústavní soud doporučil civilním soudům zrevidovat jejich dosavadní judikaturu.

BGH ale uvedený názor ústavního soudu nepřijal a ve svém dalším rozhodnutí¹⁶⁴ potvrdil svou dosavadní praxi a tedy liberálnější postoj. Dítě také považuje za nevyčísitelnou hodnotu, v odškodnění za narození dítěte však nevidí rozpor s ústavou. Rodičům se totiž odškodňuje zatížení novou ekonomickou povinností, nikoliv samotné narození dítěte. Odpovědnost lékaře za porušení jeho smluvní povinnosti a z toho plynoucí náhrada i nákladů na výživu dítěte je tedy na místě. V následujících rozhodnutích BGH znovu potvrdil toto své stanovisko. Nižší soudy pak rozhodovaly různorodě, některé následovaly postoj ústavního soudu, některé zase postoj Spolkového soudního dvora.

Problematikou se ještě později zabýval první senát Spolkového ústavního soudu¹⁶⁵, a to ve svém rozhodnutí o dvou ústavních stížnostech týkajících se *wrongful birth* žalob (v ústavních stížnostech byl namítán rozpor s ústavou z důvodu přiznání náhrady vyživovacích nákladů na dítě). Zaujal liberální postoj a ústavní stížnosti odmítl jako neopodstatněné. Judikoval, že rodiče mají nárok na odškodnění v případě narození nechtěného dítěte (zdravého či postiženého) v důsledku porušení smluvní povinnosti lékaře a odškodnění zahrnuje náhradu za bolest a utrpení u matky a náhradu nákladů na výživu dítěte. Takové odškodnění není v rozporu s německou ústavou. První senát v rozhodnutí současně odůvodnil, že se neodchýlil od staršího rozhodnutí druhého senátu a věc tak není nutné předkládat k rozhodnutí plénu.¹⁶⁶ Zároveň ústavní soud

¹⁶⁴ Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 16. 11. 1993, VI ZR 105/92.

¹⁶⁵ Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 12. 11. 1997, I BvR 479/92 a 307/94.

¹⁶⁶ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T., *Zdravotnické právo*, op. cit., s. 443-447.

konstatoval, že samostatný nárok nechtěně narozeného dítěte neuznává. Žaloby wrongful life jsou tak v Německu bez dalšího odmítány.

4.9. Rakousko

V Rakousku se Nejvyšší soudní dvůr (Oberste Gerichtshof, dále jen „OGH“) poprvé zabýval případem wrongful birth a zároveň i wrongful life „až“ v roce 1999.¹⁶⁷ V této věci šlo o pochybení lékaře spočívajícího v neobjevení těžkého postižení plodu při vyšetření ultrazvukem a následnému narození těžce handicapovaného dítěte. Rodiče požadovali náhradu tzv. vícenákladů, tedy nákladů spojených s péčí o postižené dítěte (nikoliv zdravé, i když nechtěné). OGH rodičům přiznal tuto náhradu, přičemž náhradou běžných nákladů na péči o dítě se vůbec nezabýval. S odkazem na zákonnost potratu v případě zjištění vážného postižení ještě nenarozeného dítěte (úprava v trestním zákoníku) konstatoval, že došlo k porušení práva matky rozhodnout se pro podstoupení umělého přerušování těhotenství v případě zjištění vady plodu, a tedy k porušení smluvní povinnosti lékaře, který měl matku o vadě plodu informovat. Narození těžce postiženého dítěte znamená pro rodiče značnou zátěž a ta je kompenzovatelná. Zároveň OGH ale v tomto rozhodnutí vyslovil, že narození zdravého (ačkoliv nechtěného) dítěte nemůže představovat nahraditelnou újmu. *„Závěr Nejvyššího soudu, dnes známý jako Bydlinského argument, vytvořil doktrínu posuzování nároků wrongful birth, podle níž mohou principy práva na náhradu újmy proniknout do otázek lidské důstojnosti jedině tehdy, kdy výživné znamená pro rodiče zcela mimořádnou, výjimečnou zátěž.“*¹⁶⁸ Žalobu wrongful life, tedy žalobu podanou jménem samotného těžce postiženého dítěte, OGH zcela zamítl. Argumentoval tím, že život nelze považovat za újmu, že mezi postižením dítěte a pochybením lékaře neexistuje příčinná souvislost a také tím, že nemůže porovnávat život s postižením životem žádným, že je nutné brát život takový, jaký je.

V dalším případě wrongful birth, který řešil rakouský Nejvyšší soudní dvůr v roce 2003¹⁶⁹, šlo také o pochybení lékaře v prenatalní diagnostice spočívající v neodhalení vady plodu a tedy následnému narození těžce postiženého dítěte. Rodiče

¹⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 25. 5. 1999, 1 Ob 91/99k.

¹⁶⁸ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T., *Zdravotnické právo*, op. cit., s. 444.

¹⁶⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 23. 10. 2003 ve věci 6 Ob 303/02f.

požadovali náhradu vícenákladů na péči o dítě. Jejich žaloba byla ale zamítnuta. Soud totiž dospěl k závěru, že zavinění lékaře je malé, neboť matka těžce postiženého dítěte lékaře neinformovala o genetických predispozicích postižení v rodině otce dítěte. Lékař tedy matce doporučil vyšetření ultrazvukem, ale neodkázal jí na specializované pracoviště k dalším vyšetřením. Nadto matka postiženého dítěte výslovně nevyjádřila vůli podstoupit interrupci v případě zjištění vady plodu. Soud shledal spoluzavinění matky tak závažné, že nemá nárok na náhradu.

V dalším případě z roku 2006¹⁷⁰ OGH též zkoumal spoluzavinění matky postiženého dítěte. Skutkový stav spočíval v tom, že lékař při vyšetření těhotné ženy zjistil, že by se dítě mohlo narodit postižené a doporučil ženě další vyšetření na rizikové ambulanci, aniž by jí informoval o podezření o postižení dítěte a aniž by jí poučil o důležitosti včasné návštěvy rizikové ambulance. Těhotná žena se dostavila na doporučené vyšetření až v pokročilém stádiu těhotenství a bylo opravdu zjištěno, že se dítě narodí s Downovým syndromem, srdeční vadou a dalším postižením. V tomto stádiu těhotenství ale už žena nemohla podstoupit interrupci. Soud žalujícím rodičům přiznal nejen vícenáklady na péči o postižené dítě, ale veškeré náklady spojené s péčí o dítě. Zohlednil přitom fakt, že těhotná žena nebyla dost opatrná, aby včas navštívila rizikovou ambulanci. Přiznání všech nákladů na péči a výživu dítěte (tedy běžných nákladů, nejen vícenákladů) vyvolalo ohlasy u některých autorů, kteří na základě toho vyvodili, že by měly být přiznány takové náklady i v případě narození zdravého nechtěného dítěte (tedy v případech wrongful conception/pregnancy).

Jenže ještě v témže roce OGH vydal dvě rozhodnutí¹⁷¹, jimiž žaloby wrongful conception zamítl. V obou případech šlo o pochybení lékaře spočívající v tom, že nepoučil pacienta/ku o tom, že provedený sterilizační zákrok není stoprocentní a že je tu drobné riziko otěhotnění. Soud konstatoval, že narození zdravého dítěte (ačkoliv nechtěného) nemůže být považováno za kompenzovatelnou újmu a zůstal tak při svém dřívějším názoru. Zároveň vyloučil, že by toto jeho stanovisko bylo diskriminační vůči postiženým dětem. Soud vyslovil názor, že přiznat náhradu nákladů na péči o nechtěně narozené zdravé dítě lze jen ve výjimečných případech, kdy by tyto náklady znamenaly

¹⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 7. 3. 2006 ve věci 5 Ob 165/05h.

¹⁷¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 14. 9. 2006, 6 Ob 101/06f, a rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 30. 11. 2006, 2 Ob 172/06t.

pro rodiče nepřiměřené břemeno.

Ve svém rozhodnutí o wrongful birth žalobě z konce roku 2007¹⁷² OGH shrnul dosavadní judikaturu v této oblasti, poukázal na různé aspekty a názory právní vědy.¹⁷³ V této věci šlo o to, že gynekoložka těhotné pacientky postupovala non lege artis a neobjevila vážná postižení dítěte, přitom by pacientka podstoupila interrupci, kdyby o postižení dítěte věděla. Soud dospěl k závěru, že došlo k porušení smluvní povinnosti lékařky a přiznal žalujícím rodičům náhradu výživného na těžce postižené dítě, přičemž zdůraznil, že za škodu se nepovažuje narození dítěte, ale vznik vyživovací povinnosti k tomuto dítěti. Soud tak opět přiznal veškeré běžné náklady (nejen vícenáklady související s postižením), což vyvolalo diskuzi v tom směru, že soud přiznává tyto náklady v případě narození postiženého dítěte, ale nikoliv v případě nechtěného narození zdravého dítěte. Pak například Bioetická komise v Rakousku vyjádřila názor, že takový postoj Nejvyššího soudního dvora vyvolává dojem diskriminačního ohodnocování dětí s postižením a bez postižení.¹⁷⁴

Za zmínku ještě stojí případ z roku 2008¹⁷⁵ s netypickou skutkovou stránkou. Ženě byly při in-vitro fertilizaci vloženy přes její výslovné přání tři embrya namísto dvou. Narodily se jí tři zdravé děti. Rodiče požadovali třetinu všech nákladů na péči a výživu dětí. Jejich žaloba byla zamítnuta a OGH tak znovu potvrdil své stanovisko k odškodnění za narození nechtěného zdravého dítěte.¹⁷⁶

V roce 2010 zveřejnilo Ministerstvo spravedlnosti návrh novely ABGB¹⁷⁷ pozměňující ustanovení § 1293 o náhradě škody, kam měl být přidán nový odstavec 2 stanovící, že nikdo nemůže uplatnit nárok na náhradu škody z pouhé skutečnosti, že se narodilo dítě. Výjimkou by bylo poškození dítěte během těhotenství nebo porodu (tedy

¹⁷² Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 11. 12. 2007, 5 Ob 148/07m.

¹⁷³ ŠUSTEK, P. Ochrana osobnosti v oblasti péče o zdraví, op. cit., s. 74.

¹⁷⁴ KOCH, B. Medical liability in Europe. A comparison of selected jurisdictions. Berlín: De Gruyter, 2011, s. 45.

¹⁷⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 7. 10. 2008, 6 Ob 148/08w.

¹⁷⁶ LEISCHNER, A., ZEINHOFER, C., LINDNER, CH., KOPETZKI, CH. *Medical law in Austria*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2011, s. 62.

¹⁷⁷ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, JGS Nr. 946/1811, Všeobecný občanský zákoník rakouský.

prenatal injury).¹⁷⁸ Současné znění ABGB však takové ustanovení neobsahuje.

I v rozhodnutí z roku 2015¹⁷⁹ OGH potvrdil svůj dosavadní přístup, když konstatoval, že náhradu nákladů lze přiznat jen v případě narození postiženého dítěte nebo dítěte zdravého, jehož vyživovací náklady rodinný rozpočet nadměrně zatěžují.¹⁸⁰

¹⁷⁸ STEININGER, B. Austria. *European Tort Law Yearbook*. [online]. Vol. 2011, s. 1. [cit. 10. 2. 2017]. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/view/j/etly.2011.2011.issue-1/9783110239423.1/9783110239423.1.xml>.

¹⁷⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 29. 1. 2015, 9 Ob 37/14b.

¹⁸⁰ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*, op. cit., s. 445-446.

5. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Několika případy wrongful birth a wrongful life se zabýval také Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“), který rozhoduje o individuálních stížnostech na porušování lidských práv zaručených Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv (dále jen „Evropská úmluva“).¹⁸¹ Rozhodne-li ESLP, že stát porušil Evropskou úmluvu, může stěžovateli přiznat spravedlivé zadostiučinění.

V této kapitole se tak za účelem uceleného pohledu na problematiku budu krátce věnovat vybraným případům, které řešil právě ESLP.

5.1. Draon proti Francii¹⁸²

V uvedeném případě se ESLP vůbec poprvé zabýval sporem týkajícím se prenatalní diagnostiky. Rodiče uplatnili nároky na náhradu újmy vzniklé tím, že v důsledku nesprávné analýzy plodové vody se jim narodilo dítě s těžkými mozgovými postiženími a poruchami. Nemocnice svou odpovědnost připustila. Jenže v důsledku novelizace francouzské zdravotní legislativy (tzv. Anti-Perruche zákon) byla v mezidobí omezena výše náhrady vzniklé újmy, a tak se rodiče po neúspěchu před francouzskými soudy obrátili na ESLP.

ESLP se v tomto sporu zabýval tím, zda došlo k zásahu do práva na pokojný výkon vlastnického práva podle čl. 1 Protokolu č. 1 k Evropské úmluvě (tím, že na nároky rodičů byla vztažena novelizovaná ustanovení francouzského zdravotního práva) a dospěl k závěru, že se Francie dopustila porušení. Mezi rodiči a státem byl pak uzavřen smír ohledně výše náhrady újmy. K podstatě nároku wrongful birth se ale ESLP nevyjádřil.

¹⁸¹ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod sjednaná dne 4. 11. 1950, jejíž je Česká republika stranou, publikovaná pod č. 209/1992 Sb.

¹⁸² Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 10. 2005 ve věci Draon proti Francii, stížnost č. 1513/03.

5.2. R. R. proti Polsku¹⁸³

Dalším z případů wrongful birth před ESLP byla stížnost paní R. R., polské státní občanky, která čekala dítě, o němž se předpokládalo, že trpí závažnou genetickou abnormalitou (na základě ultrazvukových snímků), ale byl jí lékaři odmítnut včasný přístup ke genetickým testům plodu z důvodu jejich nesouhlasu s interrupcí. Stěžovatelka v důsledku toho zmeškala zákonnou lhůtu pro vykonání interrupce a její dítě se pak narodilo s Turnerovým syndromem. Stěžovatelka namítala porušení článku 3 (zákaz ponižujícího zacházení), článku 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života) a článku 13 Evropské úmluvy (právo na účinný právní prostředek nápravy).

ESLP zjistil, že se stěžovatelka opakovaně snažila získat přístup ke genetickým testům, které by potvrdily nebo vyvrátily její obavy z poškození plodu. Byla několik týdnů držena v přesvědčení, že jí potřebné testy budou vykonány, když byla posílána k různým lékařům, na různé kliniky a do nemocnic. Podle soudu byl její přístup k testům zmařen v důsledku odkladů, zmatek a nekvalitního poradenství a informací ze strany lékařů. Soud shledal, že přístup lékařů ke stěžovatelce byl ponižující a dospěl k závěru, že došlo k porušení čl. 3 Evropské úmluvy.

Soud ve svém rozhodnutí konstatoval, že v případě, kdy vnitrostátní právo umožňuje umělé přerušování těhotenství z důvodu poškození plodu, musí existovat odpovídající právní a procedurální rámec zaručující těhotným ženám dostupnost k relevantním, úplným a spolehlivým informacím o zdraví plodu. V souvislosti s tím, že lékaři odmítali provést stěžovatelce genetické testy, soud zdůraznil, že státy jsou povinny organizovat systémy zdravotní péče tak, aby bylo zajištěno efektivní využívání svobody svědomí zdravotnickými pracovníky, které by ale zároveň neznemožnilo přístup pacientů k péči, na kterou mají podle platného práva nárok.

ESLP dospěl k závěru, že polské právo neobsahuje účinné mechanismy, které by stěžovatelce umožnily přístup k dostupným diagnostickým službám a které by jí na základě získaných výsledků umožnily rozhodnout se o tom, zda bude žádat interrupci. ESLP tedy uzavřel, že Polsko nesplnilo svůj závazek zabezpečit respektování

¹⁸³ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 5. 2011 ve věci R. R. proti Polsku, stížnost č. 27617/04.

soukromého života paní R. R., a proto došlo k porušení článku 8 Evropské úmluvy, a že má stěžovatelce zaplatit 45 000 eur z titulu náhrady nemajetkové újmy.

5.3. A. K. proti Lotyšsku¹⁸⁴

ESLP se také celkem nedávno zabýval stížností paní A. K., která namítala porušení svého práva na respektování soukromého života v důsledku toho, že v průběhu těhotenství neměla účinný přístup ke zdravotním informacím a zdravotní péči.

V jejím případě šlo o to, že ve čtyřiceti letech otěhotněla. Podle zdravotních záznamů jí gynekoložka při kontrole vystavila žádanku na tzv. AFP test (ten slouží k indikaci potenciálních poškození plodu). Stěžovatelka tvrdila, že jí žádanka vystavena nebyla. Každopádně test nepodstoupila a porodila dceru s Downovým syndromem. Na vnitrostátní úrovni pak zahájila několik řízení a argumentovala, že pokud by věděla, že její dítě trpí vrozenou vadou, rozhodla by se pro přerušování těhotenství. Podala tak i žalobu v občanskoprávním řízení, kterou se vůči nemocnici domáhala náhrady majetkové i nemajetkové újmy, jakož i jednorázového výživného pro svou dceru. Žaloba však byla zamítnuta pro nedostatek příčinné souvislosti mezi postupem lékařky a narozením stěžovatelčiny dcery.

ESLP dovodil, že poskytnutí informací a zdravotní péče spadá do oblasti soukromého života chráněného článkem 8 Evropské úmluvy a zaměřil se na procesní složku tohoto ustanovení, tedy zda práva stěžovatelky byla dostatečně chráněna v rámci občanskoprávního řízení. Tam právě spatřil pochybení soudů a dospěl k závěru, že došlo k porušení procesní složky článku 8 Evropské úmluvy. Stěžovatelce byla přiznána částka 5 000 eur jako náhrada nemajetkové újmy. ESLP se tak vlastně tím, že posuzoval procesní stránku věci, vyhnul řešení podstaty věci, a to sice zda lze požadovat náhradu újmy za narození dítěte.

¹⁸⁴ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 6. 2014 ve věci A. K. proti Lotyšsku, stížnost č. 33011/08.

5.4. M. P. a další proti Rumunsku¹⁸⁵

Tento případ se odehrával na pozadí příběhu manželského páru, který počal dítě umělým oplodněním. Žena měla již syna z předchozího manželství a tento syn trpěl vrozenou vadou, rodiče proto měli obavu, aby jejich další dítě netrpělo stejnou vadou. Při jednom z ultrazvukových vyšetření během těhotenství se objevily náznaky toho, že plod by skutečně mohl mít nějakou vadu, žena byla později monitorována, ale k žádným radikálním krokům nedošlo. Když žena porodila, narodilo se dítě (syn) s opravdu shodným postižením, jako měl jeho nevlastní sourozenec (narodilo se bez holenní kosti). Za nedlouho po porodu žena znovu počala přirozenou cestou, z obav ale raději těhotenství nechala uměle přerušit.

Manželé zažalovali u rumunských soudů lékaře i zdravotnická zařízení, kteří ženu během těhotenství vyšetřovali, o náhradu materiální i nemateriální újmy, která manželům a jejich synovi vznikla v důsledku toho, že lékaři ženu před umělým oplodněním nedostatečně informovali o míře rizika postižení jejich dítěte a v důsledku toho, že v průběhu těhotenství nesprávně interpretovali nálezy z ultrazvuku. Soudy ale zamítly nároky z titulu materiální újmy a plnění z titulu nemateriální újmy přiznaly v daleko nižší výši, než rodina požadovala.

Rodiče proto podali stížnost k ESLP, a to jednak jménem svého dítěte s tím, že v důsledku lékařské nedbalosti bylo porušeno jeho právo na život ve smyslu čl. 2 Evropské úmluvy, a jednak jménem svým s tím, že narozením dítěte s postižením v důsledku lékařské nedbalosti bylo porušeno jejich právo na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu čl. 8 Evropské úmluvy. Soud se tak musel vypořádat s nárokem wrongful life i wrongful birth.

ESLP zabývající se prvně nárokem wrongful life konstatoval, že z čl. 2 Evropské úmluvy nelze vyvozovat právo nenarodit se, stejně jako z něj nelze vyvozovat právo zemřít. Shodně se svou dosavadní judikaturou však posuzoval tento nárok jako nárok spadající pod čl. 8 Evropské úmluvy, tedy zásah do soukromého života, neboť právě zde

¹⁸⁵ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 4. 2014 ve věci M. P. a další proti Rumunsku, stížnost č. 39974/10.

nabývá na významu hledisko kvality života.¹⁸⁶ Soud dospěl k závěru, že stížnost (podaná jménem dítěte) je zjevně nedůvodná a tedy nepřipustná, neboť dítě nelze považovat za oběť porušení čl. 8 Evropské úmluvy. Žádný větší rozbor problematiky ale soud neučinil a k věci se tedy příliš nevyjádřil. Poznamenal jen, že rozhodnutí rumunského vnitrostátního soudu nebylo zjevně nepřiměřené a také že jde o problematiku, která má morální a etické aspekty, ve které Evropská úmluva ponechává široký prostor uvážení a ve které neexistuje konsensus. Podle něj rumunský soud meze uvážení nepřekročil.

Dále se ESLP zabýval nárokem wrongful birth, tedy tím, zda bylo zasaženo právo rodičů na respektování jejich soukromého a rodinného života podle čl. 8 Evropské úmluvy. Soud výslovně uvedl, že rozhodnutí rodičů počít dítě nepostižené genetickou vadou je projevem jejich soukromého a rodinného života.¹⁸⁷ ESLP ale dospěl k závěru, že rodiče nejsou oběťmi porušení práva garantovaného čl. 8 Evropské úmluvy, neboť rumunský soud uznal, že v důsledku nedbalosti lékaře při prenatální diagnostice bylo porušeno právo rodičů učinit informované rozhodnutí o tom, zda si dítě ponechat či nikoli. To ESLP shledal rovnající se uznání porušení práva na respektování soukromého a rodinného života a měl za to, že přiznání náhrady nemateriální újmy bylo adekvátní (její výši ESLP odmítl posuzovat).

Z výše uvedeného plyne, že ESLP není připraven Evropskou úmluvu interpretovat v tom smyslu, že by široce uznával právo nenarodit se s vadou. Existence práva nenarodit se s vadou byla výslovně vyloučena jen ve vztahu k dítěti samotnému, nikoli ve vztahu k rodičům, což jim zakládá právo dovolávat se porušení čl. 8 Evropské úmluvy.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Soud zde odkazoval na své dřívější rozhodnutí ze dne 29. 4. 2002 ve věci *Pretty* proti Spojenému království, stížnost č. 2346/02.

¹⁸⁷ Zde soud odkazoval na své dřívější rozhodnutí ze dne 28. 8. 2012 ve věci *Costa a Pavan* proti Itálii, stížnost č. 54270/10.

¹⁸⁸ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 161.

6. Shrnutí problematických aspektů wrongful birth a wrongful life žalob

Když už se žaloba wrongful birth či wrongful life objeví před soudem, stále to ve většině států vzbudí značný ohlas, a to u odborné i laické veřejnosti. Nejinak tomu bylo i v ojedinělých případech v České republice¹⁸⁹ a troufám si říci, že až bude před českým soudem opět projednáván nějaký takový případ (jak jsem již uvedla v úvodu této práce – domnívám se, že to lze opravdu očekávat), debata o těchto žalobách, o problémech s nimi spojených a o určitých východiscích opět ožije. Proč tomu tak je? Protože není stále jasné, zda podávání a projednávání takových žalob lze akceptovat, natož pak, jak o takových žalobách rozhodovat.

České soudy by se mohly zajisté inspirovat rozhodnutími zahraničních soudů, avšak přístup se liší stát od státu (leckdy i v rámci vnitrostátní judikatury) a neexistuje tedy ustálená koncepce. Žaloby wrongful birth jsou výjimečně soudy zcela zamítány, ve většině zemí jsou však projednávány, ale zase se liší rozsah náhrady (soudy přiznávají náhradu za veškerou tělesnou, duševní a finanční újmu, nebo uznávají jen některé nároky). Žaloby wrongful life jsou pak téměř po celém světě zcela zamítány a lze s největší pravděpodobností říci, že by takovou žalobu neuznal ani český soud.

Případy wrongful birth a wrongful life skýtají mnoho problematických aspektů, respektive existuje vícero pádných argumentů, proč by mělo být připuštěno jejich projednávání a rozhodnutí o náhradě újmy, ale stejně tak existuje nemálo přesvědčivých argumentů, proč by rodiče nebo děti vůbec neměli náhradu újmy požadovat. Takové argumenty jsou dost dobře patrné z předcházejících kapitol zabývajících se dosavadní judikaturou v této oblasti. Já se je v této závěrečné kapitole pokusím shrnout, porovnat je a na základě toho dospět k určitému řešení tohoto nelehkého právního problému. Doležal však správně uvádí, že *„řešení problému je komplikováno rozmanitostí právních ráadů a současně i odlišnými úpravami poskytování zdravotní péče*

¹⁸⁹ Případy byly hojně medializovány na internetu, kde se k nim strhla bouřlivá diskuze (viz např. článek *„Žena vysoudila na krajské nemocnici za nechtěné dítě 40 tisíc“*, dostupný na: http://zpravy.idnes.cz/zena-vysoudila-na-krajske-nemocnici-za-nechtene-dite-40-tisic-pqw-/domaci.aspx?c=A091030_142638_domaci_lpo), ale případy se zabývali i právní odborníci (viz např. nynější soudce Ústavního soudu Jaromír Jirsa v článku *„Život za 80 táci“* dostupném na: <http://blog.aktualne.cz/blogy/jaromir-jirsa.php?itemid=2817>).

*v jednotlivých státech. Proto při posuzování těchto žalob nelze jednoduše převzít model fungující v určitém státě, ale je nutné zohlednit specifické rysy právního řádu, v němž je o těchto žalobách rozhodováno“.*¹⁹⁰

Jelikož jsem se v celé této práci snažila vždy oba typy žalob (wrongful birth oproti wrongful life) rozlišovat, dodržím tento postup i na tomto místě. Budu se především zabývat argumenty pro a proti u žalob wrongful birth (v širším smyslu), a to proto, že tyto žaloby již byly v České republice projednávány a další případy lze očekávat, tudíž považuji za přínosnější zaměřit se právě na ně. Teprve poté shrnu argumenty u žalob wrongful life.

6.1. Wrongful birth

Mezi stěžejní argumenty, proč podávání a projednávání wrongful birth žalob připouštět a proč by měly být soudem uznávány a na jejich základě přiznávána náhrada újmy, je skutečnost, že tyto žaloby „jsou zkrátka jedněmi z mnoha žalob na újmu vzniklou z porušení povinnosti poskytovatele zdravotních služeb. Obvykle jsou přitom splněny všechny předpoklady občanskoprávní odpovědnosti. Poskytovatel porušil svoji povinnost vyplývající ze smlouvy uzavřené s pacientem a v příčinné souvislosti s tím způsobil žalobci újmu.“¹⁹¹ Lékař je zavázán poskytovat řádnou zdravotní péči, a pokud poruší svou právní povinnost a důsledkem jeho nedbalosti je těhotenství pacientky a narození nechtěného dítěte (v případě wrongful conception/pregnancy) či narození nechtěného postiženého dítěte (wrongful birth v užším smyslu), měl by za toto své protiprávní jednání nést odpovědnost stejně jako v jiných případech porušení právní povinnosti podle klasického modelu náhrady újmy. Příčinnou souvislost mezi jednáním lékaře a narozením dítěte lze v těchto případech dokázat poměrně snadno (samozřejmě bude v řízeních kladen velký důraz na závěry znaleckých posudků, jak už je ve zdravotnických sporech tradičně přijímáno). Žalující rodiče jsou v důsledku nedbalého jednání lékaře vystaveni řadě skutečností, ke kterým by jinak nedošlo. Narození dítěte je pro ně obrovským zásahem, který je ovlivní až do konce života. Přitom mají rodiče právo rozhodnout se, zda se vůbec rodiči stanou, mají právo rozhodnout se, kolik dětí

¹⁹⁰ DOLEŽAL, T. Náhrada škody za nechtěné dítě? op. cit., s. 786.

¹⁹¹ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*, op. cit., s. 432.

budou mít, mají právo používat antikoncepční prostředky, žena má právo ukončit své těhotenství, to vše v rámci práva na soukromý a rodinný život. Je tedy třeba zachovat autonomii rodičů.

K tomu přistupuje fakt, že ačkoliv stát podporuje rodiny s dětmi a také zdravotně postižené, tyto finanční prostředky na vynaloženou péči zdaleka nestačí. Přiznání náhrady nákladů na péči o dítě rodině odlehčí od této finanční zátěže a vlastně to tak prospěje vztahům v rodině. Toto je daleko citelnější v případech narození postižených dětí, neboť náklady na péči o zdravotně postižené osoby jsou velmi vysoké (samozřejmě je třeba přihlédnout k míře postižení) a dovolím si říci, že narození zdravotně postiženého dítěte ve společnosti vzbuzuje soucit a oproti tomu narození dítěte zdravého je bráno pozitivně a část společnosti by žádost o náhradu nákladů na péči o zdravé dítě (a tím vyjádření toho, že takové dítě není chtěné) mohla odsuzovat.

Uznávání wrongful birth žalob by taktéž mohlo vést k větší obezřetnosti lékařů, respektive mělo by to lékaře motivovat postupovat *lege artis*, nic nezanedbávat, pacientky o všem poučovat a řádně je informovat, pečlivě provádět prenatální diagnostiku a podobně.

Ve státě, v němž je povoleno podstoupit umělé přerušování těhotenství nebo zákrok zabraňující početí, zamítáním žalob wrongful conception/pregnancy vlastně vzniká trochu paradoxní situace. Pokud je totiž nastaveno, že žena má právo rozhodnout se ukončit své těhotenství interrupcí, resp. že žena i muž mají právo rozhodnout se pro sterilizaci, proč by pak v situaci, kdy tyto zákroky selžou, měla být nejednou opět upřednostňována hodnota lidského života?

Naproti tomu všemu ale stojí argument, že narození dítěte je požehnáním, darem, že je třeba chránit posvátnost lidského života a že v žádném případě nemůže být na narození dítěte nahlíženo jako na způsobení újmy rodičům, že dítě přináší do života rodičů jen samé výhody. Náklady na výživu, obavy, nepohodlí nebo bolest, to vše lze považovat za nedílnou součást rodičovství, přičemž s vyživovacími náklady má rodičům pomoci systém sociálního zabezpečení.¹⁹² Přiznání náhrady újmy za narození dítěte je v rozporu s všeobecným míněním společnosti a s dobrými mravy.

Za zásadní argument proti přípustnosti wrongful birth žalob já považuji

¹⁹² ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*, op. cit., s. 437.

především to, že pro samotné dítě musí být velmi psychicky náročné zjištění, že ho rodiče nechtěli a že se kvůli jeho narození soudili. Dítě tak pociťuje snížení své důstojnosti a takové pocity si nese až do konce svého života. To navíc může být doprovázeno sociální stigmatizací dítěte, neboť se dá předpokládat, že se o soudním sporu dozví i okolí dítěte.

Také se objevuje argument, že není vhodné zatěžovat zdravotnický systém (který zrovna neoplývá nadbytkem finančních prostředků) náklady na zdravé dítě (namísto pomoci nemocným či zraněným) či neúměrně vysokými náhradami, neboť to lze považovat za neúměrné vůči pochybení poskytovatele zdravotních služeb.¹⁹³

Pokud bychom wrongful birth žaloby přesto připustili, zůstává otázkou (a zároveň jde o další z problematických aspektů těchto žalob), co vše jako újmu rodičům nahrazovat a především pak v jaké výši. Odčinění psychické újmy finanční satisfakcí, zdá se, nečiní až takové potíže. Ačkoliv bychom mohli polemizovat právě o výši přiznané finanční satisfakce, respektive o tom, podle čeho jí určovat. Jsem toho názoru, že by měl soud při určení výše zadostiučinění postupovat případ od případu a zvažovat všechny konkrétní okolnosti (nelze postupovat podle žádných tabulek, narození dítěte ani nelze připodobňovat k usmrcení dítěte, jak to učinil soud prvního stupně v jednom z českých případů analyzovaných ve třetí kapitole této práce). Ani v přiznání náhrady za ztrátu na výdělku nevidím takový problém a její výše by se stanovovala bez obtíží.

Mnohem problematičtější je to s náhradou za ublížení na zdraví, tedy vystává otázka, zda lze těhotenství a porod považovat za újmu na zdraví a na základě toho přiznat matce nechtěného dítěte bolestné, ztížení společenského uplatnění a náklady spojené s péčí o zdraví. Přikláním se k názoru, že *„těhotenství sice znamená zdravotní omezení pro těhotnou ženu, tato omezení ale nejsou zhoršením zdravotního stavu a nevyžadují uzdravení, protože tím bychom těhotenství přiřkli negativní hodnotící hledisko. To by v důsledku mohlo znamenat narušení ochrany lidského života, které je tento dle ústavy hoden již před jeho narozením. Naopak právní řád v mnohých situacích přiznává těhotným ženám zvýšenou ochranu.“*¹⁹⁴ Tudíž těhotenství a porod samotné spíše nepovažuji za újmu na zdraví (samozřejmě se jedná o značná omezení pro ženu,

¹⁹³ ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*, op. cit., s. 441.

¹⁹⁴ ŠUSTEK, P. *Ochrana osobnosti v oblasti péče o zdraví*, op. cit., s. 87.

ale nelze je podle mne označit za újmu na jejím zdraví) a domnívám se, že by český soud v případě této otázky argumentoval velmi podobně se shora uvedeným (a to přesto, že ve spoustě států soudy bolestné v případech wrongful birth přiznávají). Smířlivější jsem ale k situaci (a soud by mohl být také), kdy těhotenství nemá „obvyklý průběh“, je patologické, rizikové, nebo je „spouštěčem“ zdravotních obtíží, jako například těhotenské cukrovky. A stejně tak pokud například dojde ke komplikacím při porodu. V těchto situacích totiž ke zhoršení zdravotního stavu dochází. Zde bych se tedy alespoň k částečné náhradě újmy na zdraví přikláněla (samozřejmě za předpokladu, že by soud takové své rozhodnutí řádně odůvodnil a podložil vědeckými poznatky).

Nejproblematictější však zůstává otázka náhrady výživného na nechtěné dítě, respektive náhrady nákladů na péči o dítě, a to zda vůbec takovou náhradu přiznávat, a pokud ano, tak v jaké výši, do jakého věku dítěte, nebo také zda takovou náhradu přiznávat jak na péči o postižené tak i zdravé děti (a pokud ano, pak také je také otázkou, zda ve stejné nebo rozdílné výši). Právě tato otázka je nejvíce spjata s tím, zda je narození dítěte (vlastně samotné dítě) vnímáno jako újma. Pokud tomu tak není, soud náhradu nepřizná. Pokud se připustí, že nechtěné dítě znamená pro rodiče kompenzovatelnou újmu, pak právě výživné, které musí rodiče na takové dítě vynakládat ze svých prostředků (rodiče totiž mají vyživovací povinnost ke svému dítěti), je podle mého názoru nejviditelnější součástí této újmy. A to obzvláště u dětí narozených s těžkým postižením, které vyžadují neustálou péči a speciální pomůcky. Jenže přiznávání rozdílných náhrad rodičům, kterým se narodí postižené dítě, a rodičům, kterým se narodí zdravé dítě, případně přiznávání náhrad pouze rodičům, kterým se narodí postižené dítě (přiznávání jen tzv. vícenákladů), vyvolává dojem, že se dělají rozdíly mezi postiženými a zdravými lidmi, tedy nerovně se s nimi zachází a ve vzduchu tak visí slovo diskriminace. Také v rodinách, ve kterých je nedostatek finančních prostředků na výživu dítěte, tím spíše, když se jedná o rodinu, kde už nějaké dítě je a rodič podstoupil sterilizaci právě z důvodu nedostatku prostředků na „uživení“ dalšího dítěte, si lze mnohem snáze představit, že by soud náhradu výživného na takovéto nechtěné další dítě narozené přes podstoupený zákrok přiřkl. Jak ale vůbec stanovit výši náhrady výživného? Soud by při výpočtu musel postupovat zřejmě obdobně jako v případech stanovování výživného k dítěti, které není schopno se samo živit (jako klasicky při rozvodu rodičů) a přihlížet k odůvodněným potřebám dítěte,

ačkoliv tomuto hledisku vlastně předchází to hledisko, že životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Stejně tak by bylo nutné přihlížet ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům rodičů.¹⁹⁵ Pak by bylo podle mě vhodnější stanovit náhradu jako peněžitý důchod, nikoli jako jednorázové odškodnění.

Obávám se ale, že by český soud náhradu výživného nepřiznal. Alespoň ne tedy u nechtěného zdravého dítěte, a to i když by se mohl inspirovat soudy německými a neoznačovat za újmu dítě, ale jen náklady s jeho narozením spojené (jako novou ekonomickou zátěž pro rodiče), což bych považovala za obstojný argument. Co mě k této obavě přivádí? Již ve třetí kapitole této práce jsem zmiňovala případ wrongful birth, který se dostal až před Ústavní soud České republiky (stěžovatel se v něm domáhal právě náhrady výživného, neboť se mu v důsledku počinání zdravotnického zařízení při umělém oplodnění jeho přítelkyně narodily děti, s jejichž počtem nesouhlasil). Ústavní soud se k problematice wrongful birth příliš nevyjádřil, ale nepřímým svým rozhodnutím potvrdil argument soudu odvolacího, který mimo jiné uvedl, že *„povinnost k placení výživného je jednou ze základních povinností rodiče k dítěti podle hmotného práva, a je proto vyloučeno, aby její splnění představovalo současně škodu ve smyslu majetkové újmy, která tím rodiči k výživě povinnému vznikne.“*¹⁹⁶ Považuji tuto argumentaci aplikovatelnou na jakýkoli jiný případ wrongful birth, ačkoliv se zde jednalo o celkem kuriózní skutkový stav. Nicméně je jisté, že *„v českém právu tak budeme muset vyčkat jiného obdobného případu, jenž tyto problematické aspekty vyřeší.“*¹⁹⁷ Kdo ví, třeba se dočkáme velmi brzy v dalším případě s velmi netypickým skutkovým stavem, který je v současné době hojně medializován. Jde o záměnu embryí na jedné brněnské klinice.¹⁹⁸ Dvěma ženám byla vpravena embrya vzniklá z vajíčka a spermie cizích lidí. Matkou dítěte je ale žena, která je porodila.¹⁹⁹ Páry, které se účastnili umělého oplození, tedy chybou zdravotnického zařízení

¹⁹⁵ Ust. § 913 a § 915 občanského zákoníku.

¹⁹⁶ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 7. 2013 č. j. 56 Co 155/2009-254.

¹⁹⁷ SMRŽ, I. K jednomu rozhodnutí Ústavního soudu týkajícího se posuzování výživovací povinnosti jako majetkové újmy způsobené rodiči narozením dítěte. *Zdravotnické právo a bioetika*. [online]. [cit. 15. 2. 2017]. Dostupné z: <https://zdravotnickepravo.info/k-jednomu-rozhodnuti-ustavniho-soudu-tykajiciho-se-posuzovani-vyzivovaci-povinnosti-jako-majetkove-ujmy-zpusobene-rodici-narozenim-ditete/>.

¹⁹⁸ Viz např. článek dostupný na: http://zpravy.idnes.cz/umele-oplodneni-zamena-embryi-zeny-statni-ustav-pro-kontrolu-leciv-sukl-lqp/domaci.aspx?c=A170103_130324_domaci_fer.

¹⁹⁹ Ust. § 775 občanského zákoníku.

očekávají narození vlastně nechtěného dítěte (nejedná se o biologické mateřství a otcovství a jediným řešením je osvojení) a mohli by se z toho důvodu domáhat náhrady újmy. Je to ale samozřejmě jen teoretická možnost a teprve čas ukáže, zda se tento případ vůbec dostane před soud.

V souhrnu všeho výše uvedeného jsem toho názoru, že dítě není vždy požehnáním nebo darem a opravdu si lze představit situace, kdy narození nechtěného dítěte (ať už zdravého nebo postiženého) představuje pro rodiče újmu. Sympatizuji s argumentem, kdy za takovou újmu není označováno přímo samotné dítě, ale jen ekonomický aspekt s jeho narozením spojený. Narození nechtěného dítěte ale považuji především za citelný zásah do osobnostních práv rodičů. Z toho důvodu mám za to, že žaloby wrongful birth mohou být podávány a projednávány před soudem a byla bych pro náhradu škody a nemajetkové újmy s nimi spojené. Jak jsem však již výše uváděla, nemám za to, že by soud v českém prostředí přiznal bolestné nebo náhradu výživného na dítě. Náhrada psychické újmy je však podle mne na místě. Dokud není tato oblast upravena přímo v zákoně (což v nejbližší době nepředpokládám i s ohledem na to, že tomu tak není ve většině států na světě), bude záležet, jak se ke každému jednotlivému případu postaví soud. Ten by se měl v odůvodnění svého rozhodnutí vypořádat s nastíněnými problémy wrongful birth žalob (z dosavadní judikatury rozebírané ve třetí kapitole této práce se s tím podle mého názoru vypořádal nejlépe Krajský soud v Brně). V nedávné době například Městský soud v Praze v případě wrongful birth v užším smyslu (šlo o namítané pochybení lékaře při prenatalní diagnostice a následné narození dítěte s Downovým syndromem, rodiče podali žalobu na ochranu osobnosti) v odůvodnění svého rozhodnutí, kterým zamítl žalobu, uvedl: „Soud má navíc za to, že narození dítěte nemůže být zvlášť závažným zásahem do osobnostních práv, kterékoliv ženy nebo muže“.²⁰⁰ Je tedy patrné, že soudy prvního a druhého stupně mohou mít (a zřejmě budou mít) na problematiku rozdílné názory. Lze tedy předpokládat, že se nějaký takový případ objeví před Nejvyšším soudem České republiky nebo před Ústavním soudem České republiky (jak vyplývá i z této práce, lze si stěžovat na zásah do lidských práv zaručených Listinou) a bude zajímavé sledovat, jaká stanoviska tyto soudy k danému problému zaujmou.

²⁰⁰ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21. 12. 2016 č. j. 34 C 196/2013 – 201, s. 9.

6.2. Wrongful life

Jak jsem hned v první kapitole této práce uvedla, žaloby samotných dětí nejsou tak časté a jsou téměř ve všech státech, ve kterých se s nimi soudy již měly možnost setkat, zcela zamítány. Shrnu proto důvody, které vedly k takovým rozhodnutím soudů.

Zásadním argumentem, proč tyto žaloby nelze akceptovat, je fakt, že nelze dojít k objektivnímu závěru, že život s postižením nebo s jinou škodlivou vlastností je horší než úplná neexistence. Vlastně se jedná o hamletovskou otázku – být či nebýt? Srovnávání života s postižením a neexistence je nemožné a nevyjádřitelné (nelze ani vyčíslit hodnotu života, což je praktický problém), není tedy vůbec možné hovořit o způsobené újmě. Posouzení kvality života konkrétního člověka je možné pouze ze subjektivního hlediska, jenž toto se vlastně nedá prakticky sdělit (navíc těžce postižení lidé nejsou ani schopni komunikace).²⁰¹

Dalším stěžejním (tentokrát, dá se říci, čistě právním) důvodem, proč jsou nároky wrongful life (přesněji wrongful diminished life – jimi se nyní budu především zabývat) odmítány, je, že nelze nalézt příčinnou souvislost mezi pochybením lékaře a postižením dítěte. Dítě by se tedy narodilo tak jako tak s postižením. Jedině, že by matka přistoupila k interrupci a dítě by se nenarodilo vůbec. Jenže dítěti nelze přisuzovat žádné právo „být potracen“. Rozhodnutí, zda přerušit těhotenství, přísluší matce. Nadto dítě ani nemá právo narodit se s určitými vlastnostmi (narodit se nepostižené). Nelze tu tedy mluvit o zásahu do práv nebo o porušení nějakého práva.

V neposlední řadě také soudy odůvodňují zamítání žalob wrongful life tím, že přiznání náhrady za „nechtěný život s postižením“ by bylo v rozporu s veřejným míněním, s dobrými mravy, s politikou v daném státě. Souvisí to také s tím, že přiznáním náhrady újmy způsobené tím, že se dotyčný narodil postižený, snižuje důstojnost postižených lidí a evokuje to nerovné zacházení. Doležal také upozorňuje, že „existuje již řada studií, která poukazuje na nevhodné společenské dopady těchto žalob zejména při začleňování lidí s postižením do společnosti“.²⁰²

Mezi další argumenty proti přípustnosti wrongful life žalob patří strach soudů ze

²⁰¹ ŠUSTEK, HOLČAPEK, *Zdravotnické právo*, op. cit., s. 439.

²⁰² DOLEŽAL, T. Náhrada škody za nechtěné dítě? op. cit., s. 786.

zahlcení obdobnými případy a strach lékařů z provádění prenatalní diagnostiky (resp. to, že lékaři budou i při nejmenších pochybnostech o zdraví dítěte doporučovat těhotným ženám interrupci, aby předešli případným žalobám tohoto typu).

Český soud se se žalobou wrongful life ještě nesetkal, ale ze všech výše uvedených důvodů a také proto, že tomu tak je v okolních státech, mohu s dosti velkou pravděpodobností predikovat, že by v případě podání této žaloby (a podání samozřejmě nelze vyloučit) soud tuto žalobu zcela zamítl a argumentoval právě uvedeným. Možná tzv. prenatal injury žaloby, u kterých lze prokázat příčinnou souvislost mezi jednáním lékaře a postižením dítěte (lékař tu postižení způsobil) by soud mohl projednávat jako žaloby na zmařený lidský život a po zvážení všech konkrétních okolností přiznat z toho důvodu náhradu způsobené újmy na zdraví. Žaloby wrongful unsatisfied life považuji za vůbec nejnepříjemnější (v českém právním prostředí si lze úspěšnost takové žaloby sotva představit, vždyť jen kolik se rodí nemanželských dětí) a domnívám se, že u nich se dá nepochybně nejsnáze a úspěšně argumentovat teorií kluzkého svahu, přičemž tou se rozumí, že pokud dovolíme jednu věc, budou pravděpodobně následovat další, morálně ovšem daleko méně ospravedlnitelné věci.²⁰³

²⁰³ DOLEŽAL, A. Wrongful life, wrongful birth žaloby – etické a právní úvahy. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. [online]. 2013, roč. 3, č. 3, s. 45. [cit. 20. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/58/64>.

Závěr

Zdravotnické právo je dynamicky se rozvíjícím oborem, dotýká se několika právních odvětví a do jeho širokého záběru lze bezpochyby zařadit také občanskoprávní problematiku náhrady újmy rodičům za narození nechtěného dítěte, respektive samotnému dítěti za jeho nechtěný život. Jde o téma rozsáhlé. Zajisté se při diskuzi nad tímto tématem nelze omezovat jen na oblast občanského práva, neboť do popředí vyvstávají otázky práva ústavního a principy práva jako takového. Téma je ale velmi atraktivní také pro filozofy a teology. V té souvislosti by pak mohla na mysli přistat myšlenka, zda je soud tím „správným“ subjektem, který by měl naznačený problém rozřešit. Soud však nemůže odmítnout zabývat se podanou žalobou. Východiskem se pak zdá být nejen ustanovení znalce z oboru medicíny, ale také z oborů zabývajících se morálkou a etikou. Pohled na danou problematiku se také samozřejmě může měnit a vyvíjet s postupem času, důležitou roli hrají politické názory, názory společnosti jako celku. Podstatou problematiky wrongful birth a wrongful life žalob však přes vše výše uvedené zůstává civilněprávní odpovědnost poskytovatele zdravotních služeb a je tedy nezbytné téma této práce vnímat v relaci k předmětu občanského práva.

V úvodní kapitole této práce jsem se snažila vymezit podstatu wrongful birth a wrongful life žalob, nelze je totiž jasně definovat, ale skutková stránka bývá obdobná. Existují však i případy s velmi netypickým skutkovým stavem, lze je také teoreticky konstruovat, a ty jsou pak nejkontroverznější a nejproblematictější. V rámci žalob pak lze ještě podle určitých hledisek odlišit různé kategorie.

Poté jsem shrnula současnou českou právní úpravu týkající se daného problému, přičemž je nutné brát zřetel na ústavní rovinu (právo na život versus právo na soukromí a na rodinný život) a důraz je kladen na úpravu ochrany osobnosti a náhrady újmy v občanském zákoníku. Nelze opomenout ale také právní úpravu interrupce a sterilizace, jakožto zákroků, které předmětným žalobám často předchází (a tyto musí být ve státě povoleny a upraveny, aby se vůbec dalo o těchto žalobách uvažovat).

Následně jsem podrobně analyzovala dosavadní (nepříliš bohatou) judikaturu českých soudů, což je podle mého názoru pro toto téma stěžejní, neboť je v zásadě zřetelný zatímní postoj soudu k danému problému a předpokládaný budoucí vývoj pohledu na věc.

Řešení problematiky wrongful birth a wrongful life je ale také nutné komparovat v mezinárodním měřítku (především z toho důvodu, že se zřejmě české soudy budou rozhodnutími soudy cizích států značně inspirovat). Vývoj problematiky lze ukázat zejména na vývoji judikatury ve Spojených státech amerických. Bohatou judikaturu nalezneme i v britské právní praxi. Velmi zajímavé případy pochází z Izraele, Francie a Nizozemska (zejména protože zde soud přiznal náhradu újmy v případě žaloby wrongful life). Důraz je ale třeba klást na judikaturu států s právním systémem nejbližším tomu našemu – Německa a Rakouska. Krátce jsem se také pozastavila u případů řešených Evropským soudem pro lidská práva, přičemž je ale patrné, že se ESLP rozborem problematiky dosud detailně nezabýval.

V závěru práce jsem shrnula problematické aspekty wrongful birth a wrongful life žalob, poukázala na argumenty pro a proti přípustnosti jejich podávání a projednávání a na jejich základě přiznávání náhrady újmy. Cílem mé práce bylo pokusit se odpovědět na otázku, zda je lze připustit v České republice. S ohledem na vše uvedené a po zvážení všech uvedených argumentů jsem dospěla k závěru, že žaloby wrongful birth by mohly (a měly) být českými soudy akceptovány a rodičům přiznávána alespoň částečná náhrada psychické újmy za zásah do jejich osobnostních práv. Naproti tomu žaloby wrongful life nelze ani v České republice uznat a jejich případné podání zřejmě povede k úplnému zamítnutí. Určitou míru jistoty do řešení dané problematiky vnesou až další rozhodnutí soudů (vhodné by bylo, kdyby se k věci vyjádřil Nejvyšší soud České republiky či Ústavní soud České republiky). Diskuze nad daným tématem však může být zatím jistou ponukou pro zákonodárce, aby zvážil, zda je vhodně nastaven systém sociálního zabezpečení v České republice (příspěvky rodinám s dětmi, postiženým lidem, jejich začleňování, apod.).

Seznam zdrojů

1. Monografie

- CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. upr. a rozš. vyd. Praha: Orac, 2004, 183 s. ISBN 80-86199-75-4.
- DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 429 s. ISBN 978-80-7478-326-5.
- HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 2072 s. ISBN 978-80-7400-287-8.
- KNAP, K. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004, 435 s. ISBN 80-7201-484-6.
- KOCH, B. *Medical liability in Europe. A comparison of selected jurisdictions*. Berlín: De Gruyter, 2011, 701 s. ISBN 978-3-11-026010-6.
- LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.
- LEISCHNER, A., ZEINHOFER, C., LINDNER, CH., KOPETZKI, CH. *Medical law in Austria*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2011, 192 s. ISBN 978-90-411-3677-0.
- MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 209 s. ISBN 978-80-7552-224-5.
- ŠUSTEK, P. *Ochrana osobnosti v oblasti péče o zdraví*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2009. *Disertační práce*, vedoucí práce Jiří Švestka, s. 62 - 110.
- ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 850 s. ISBN 978-80-7552-321-1.
- ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI, (§ 2521 až 3081)*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1479 s. ISBN 978-80-7478-630-3.
- VOLKOVÁ, J. *Výchova a výživa nechtěných dětí v souvislosti s žalobami wrongful life a wrongful birth*. In ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O., JURÁŠ, M. a kol.

Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, 8 s. ISBN 978-80-87576-74-8.

- WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 906 s. ISBN 978-807357-750-6.

2. Odborné články

- DOLEŽAL, A. Wrongful life, wrongful birth žaloby – etické a právní úvahy. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. [online]. 2013, roč. 3, č. 3, s. 38 - 57. Dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/58/64>.
- DOLEŽAL, T. K náhradě škody za nechtěné dítě. *Právní rádce*. 2008, roč. 16, č. 5, s. 13 – 16. ISSN 1210-4817.
- DOLEŽAL, T., Náhrada škody za nechtěné dítě? *Právní rozhledy*. 2006, roč. 14, č. 21, s. 783 – 787. ISSN 1210-6410.
- DOLEŽAL, T. Problematika příčinné souvislosti při wrongful birth a wrongful life žalobách. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. [online]. 2013, roč. 3, č. 3, s. 58 – 67. ISSN 1804-8137. Dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/59/65>.
- DOLEŽAL, T. Úvod do problematiky „wrongful birth“ a „wrongful life“ žalob. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. [online]. 2013, roč. 3, č. 3, s. 4 – 12. ISSN 1804-8137. Dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/55/61>.
- KRAUSOVÁ, A. Žaloby „wrongful life“ z pohledu izraelského práva. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. [online]. 2014, vol. 4, no. 1, s. 18 - 29. Dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/62/68>.
- NOVOTNÁ, M. „Wrongful birth a wrongful life“ alebo kam až siaha zodpovednosť lekára za narodenie neplánovaného dieťaťa? *Právo a manažment v zdravotníctve*. 2011, ročník II, č. 3, s. 2 – 5. ISSN 1338-2071.

- PERRY, R., ADAR, Y. Wrongful Abortion: A Wrong in Search of a Remedy. *Yale Journal of Health Policy, Law, and Ethics*. [online]. 2005, vol. 5, iss. 2, article 1. ISSN: 1535-3532. Dostupné z: <http://digitalcommons.law.yale.edu/yjhple/vol5/iss2/1>.
- PETERKOVÁ, H. Nechtěné zdravé dítě – neoprávněný zásah do osobnostních práv? *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. [online]. 2012, roč. 2, č. 3, s. 38 - 43. ISSN 1804-8137. Dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/34/41>.
- SMETÁNKOVÁ, B. Nežádoucí život: Teoretická koncepce nároků na náhradu škody za újmu plynoucí z narození člověka. *Jurisprudence*. 2013, roč. XXII, č. 5, s. 9 – 14. ISSN 1802-3843.
- VISINGER, R. Teoretické otázky žalob wrongful life a pohled recentní zahraniční judikatury. *Právník*. 2006, roč. 145, č. 10, s. 1125 – 1059. ISSN 0231-6625.
- VOLKOVÁ, J. Dobré mravy a morálka v souvislosti s žalobami wrongful life a wrongful birth. In *Cofola 2011: the Conference Proceedings*. [online]. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 255 – 263. ISBN 978-80-210-5582-7. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/mravy/Volkova_Jana_6214.pdf.
- VOLKOVÁ, J. Ochrana slabší strany prostřednictvím žalob "wrongful life" a "wrongful birth"? In *Cofola 2010: the Conference Proceedings*. [online]. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 790-798. ISBN 978-80-210-5151-5. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/slabi/Volkova_Jana_1653.pdf.
- ZAUJECOVÁ, M. Wrongful birth a Wrongful life – nároky z narodenia nechceného dieťaťa a nechceného života. *Justičná revue*. 2009, roč. 61, č. 8-9, s. 1003 – 1011. ISSN 1335-6461.

3. Právní předpisy

- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod sjednaná dne 4. 11. 1950, jejíž je Česká republika stranou, publikovaná pod č. 209/1992 Sb.

- Listina základních práv a svobod, vyhlášená usnesením předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování
- Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách
- Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství
- Vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství
- Congenital Disabilities (Civil Liability) Act 1976 (Velká Británie)

4. **Judikatura**

Česká republika:

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 9. 1998 sp. zn. III. ÚS 139/98
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1565/14
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 29. 1. 2015 sp. zn. III. ÚS 1842/14
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 7. 2003 sp. zn. 21 Cdo 664/2003
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 7. 2009, č. j. 1 Co 192/2008-134
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 10. 2009, č. j. 1 Co 114/2009-158
- Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 2. 2008 č. j. 24 C 66/2001-97
- Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 1. 12. 2008, č. j. 36 C 50/2007-122
- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21. 12. 2016 č. j. 34 C 196/2013 – 201

Slovenská republika:

- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky ze dne 4. 12. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 12/01

Spojené státy americké:

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Minnesotě ze dne 22. 6. 1934 ve věci Christensen v. Thornby, 192 Minn. 123, 255 N.W. 620
- Rozhodnutí soudu - okres Lycoming (Pensylvánie) ze dne 15. 3. 1957 ve věci Shaheen v. Knight, 11 Pa. D. & C. 2d 41
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Kalifornii ze dne 24. 5. 1967 ve věci Custodio v. Bauer, 251 Cal. App. 2d 303, 59 Cal. Rptr. 463, 475
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 7. 6. 1965 ve věci Griswold v. Connecticut, 381 U.S. 479
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 22. 1. 1973 ve věci Roe v. Wade, 410 U.S. 113
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Minnesotě ze dne 14. 10. 1977 ve věci Sherlock v. Stillwater Clinic, 260 N.W.2d 169
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Texasu ze dne 19. 3. 1975 ve věci Jacobs v. Theimer, 519 S.W.2d 846
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Illinois ze dne 3. 4. 1963 ve věci Zepeda v. Zepeda, 190 N.E.2d 849, 41 Ill. App.2d 240
- Rozhodnutí soudu v New Yorku ze dne 29. 12. 1966 ve věci Williams v. State of New York, 18 N.Y.2d 481
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu New Jersey ze dne 21. 11. 1967 ve věci Gleitman v. Cosgrove, 49 N.J. 22, 227 A.2d 689
- Rozhodnutí odvolacího soudu New York ze dne 27. 12. 1978 ve věci Becker v. Schwarz, 46 N.Y.2d 401
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu v New Yorku ze dne 11. 12. 1977 ve věci Park v. Chessin z roku 1977, 60 A.D.2d 80
- Rozhodnutí odvolacího soudu Kalifornie ze dne 11. 6. 1980 ve věci Curlender v. Bio-Science Laboratories, 165 Cal. Rptr. 477
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Kalifornii ze dne 3. 5. 1982 ve věci Turpin v. Sortini, 31 Cal.3d 220
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve Washingtonu ze dne 6. 2. 1983 ve věci Harbeson v. Parke-Davis, Inc., 98 Wn.2d 460

Velká Británie:

- Rozhodnutí ve věci Udale v. Bloomsbury Area Health Authority z roku 1983, 1 WLR 1098
- Rozhodnutí ve věci Emeh v. Kensington and Chelsea and Westminster Area Health Authority z roku 1985, QB 1012
- Rozhodnutí ve věci Thake v. Maurice z roku 1986, QB 644
- Rozhodnutí ve věci McFarlane v. Tayside Health Board z roku 1999, [2000] 2 AC 59, [1999] UKHL 50, [1999] 4 All ER 961
- Rozhodnutí ve věci Parkinson v. St James and Seacroft University Hospital NHS Trust z roku 2001, [2001] EWCA Civ 530, [2001] 3 WLR 376, [2002] QB 266
- Rozhodnutí ve věci Rees v. Darlington Memorial Hospital NHS Trust z roku 2003, UKHL 52
- Rozhodnutí ve věci McKay v. Essex Health Authority z roku 1982, 1 QB 1166

Austrálie:

- Rozhodnutí ve věci Melchior v. Cattanach and State of Queensland z roku 2003, HCA 38
- Rozhodnutí ve věci Veivers v. Connolly z roku 1995, 2 Qd R 326.
- Rozhodnutí ve věci Watt v. Rama z roku 1972, VR 353
- Rozhodnutí ve věci X a Y v. Pal z roku 1991, 23 NSWLR 26
- Rozhodnutí ve věci Edwards v. Blomeley z roku 2002, NSWSC 460
- Rozhodnutí ve věci Harriton v. Stephens z roku 2002, NSWSC 461
- Rozhodnutí ve věci Waller v. James z roku 2002, NSWSC 462

Kanada:

- Rozhodnutí ve věci Arndt v. Smith z roku 1997, 2 S.C.R. 539
- Rozhodnutí ve věci Krangle v. Brisco z roku 2002, 1 S.C.R. 205
- Rozhodnutí ve věci M. S. v. Baker z roku 2001, A.J. No. 1579 (Q.B.)
- Rozhodnutí ve věci Kealey v. Berezowski z roku 1996, 30 O.R. (3d) 37

- Rozhodnutí ve věci Lacroix (Litigation Guardian of) v. Dominique z roku 2001, 202 DLR (4th) 121
- Rozhodnutí ve věci Bovington v. Hergott z roku 2008, ONCA 2

Izrael:

- Rozhodnutí ve věci Zeitsov v. Katz z roku 1986, CA 512/81
- Rozhodnutí ve věci Hamer et al. v. prof. Amit et al. z roku 2012, CA 1326/07

Francie:

- Rozsudek Cour de cassation č. 99-13701 ze dne 17. 11. 2000

Nizozemsko:

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Nizozemska (Hoge Raad) ze dne 18. 3. 2005 ve věci C03/206HR

Německo:

- Rozhodnutí Zemského soudu Itzehoe ze dne 21. 1. 1968, VersR 1969, 265
- Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 18. 3. 1980, VI ZR 105/78 a VI ZR 247/78
- Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 18. 1. 1983, VI ZR 114/81
- Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 16. 11. 1993, VI ZR 105/92
- Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 28. 5. 1993, 2 BvF 2/90 a 4, 5/92
- Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 12. 11. 1997, 1 BvR 479/92 a 307/94

Rakousko:

- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 25. 5. 1999, 1 Ob 91/99k
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 23. 10. 2003 ve věci 6 Ob 303/02f

- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 7. 3. 2006 ve věci 5 Ob 165/05h
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 14. 9. 2006, 6 Ob 101/06f
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 30. 11. 2006, 2 Ob 172/06t
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 11. 12. 2007, 5 Ob 148/07m
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 7. 10. 2008, 6 Ob 148/08w
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 29. 1. 2015, 9 Ob 37/14b

Evropský soud pro lidská práva:

- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 4. 2007 ve věci Evans proti Spojenému Království, stížnost č. 6339/04
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 10. 2005 ve věci Draon proti Francii, stížnost č. 1513/03
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 5. 2011 ve věci R. R. proti Polsku, stížnost č. 27617/04
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 6. 2014 ve věci A. K. proti Lotyšsku, stížnost č. 33011/08
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 4. 2014 ve věci M. P. a další proti Rumunsku, stížnost č. 39974/10

5. Internetové zdroje

- ALLAN, S. Wrongful Birth. *Health Law Central*. Dostupné z: <http://www.healthlawcentral.com/pregnancy-birth/wrongful-birth/>.
- GALLINO, I. Limits of liability: The case of “wrongful conception”, “wrongful life”, and “wrongful birth”. A legal, ethical, or philosophical issue, and how to solve it? Dostupné z: <https://uplaw.ch/wp-content/uploads/2016/06/Wrongful-Conception.pdf>.
- ROBERTSON, G. Assessment of damages in wrongful birth cases. *Economica Ltd*. Dostupné z: http://www.economica.ca/ew08_2p1.htm#10.
- SMRŽ, I. K jednomu rozhodnutí Ústavního soudu týkajícího se posuzování vyživovací povinnosti jako majetkové újmy způsobené rodiči narozením dítěte. *Zdravotnické právo a bioetika*. Dostupné z: <https://zdravotnickepravo.info/k->

[jednomu-rozhodnuti-ustavniho-soudu-tykajiciho-se-posuzovani-vyzivovaci-povinnosti-jako-majetkove-ujmy-zpusobene-rodici-narozenim-ditete/](#)

- STEININGER, B. Austria. European Tort Law Yearbook. Vol. 2011. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/view/j/etly.2011.2011.issue-1/9783110239423.1/9783110239423.1.xml>.
- VAJDA, L. Žaloby wrongful life a wrongful birth – teoretický úvod a pohled české rozhodovací praxe. *Epravo*. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zaloby-wrongful-life-a-wrongful-birth-teoreticky-uvod-a-pohled-ceske-rozhodovaci-praxe-95153.html>.
- VENTRESCA, Y., KRYWORUK, P. Revisiting wrongful life claims in Canada – Can there be a cause of action? *Bovingdon v. Hergott. The Advocates' Quarterly*. 2008, vol. 34, no. 2, s. 216. Dostupné z: <http://www.lerners.ca/lernx/revisiting-wrongful-life-claims-in-canada-can-there-be-a-cause-of-action-bovingdon-v-hergott/>
- článek iDnes.cz „Žena vysoudila na krajské nemocnici za nechtěné dítě 40 tisíc“, dostupný na: http://zpravy.idnes.cz/zena-vysoudila-na-krajske-nemocnici-za-nechtene-dite-40-tisic-pqw-/domaci.aspx?c=A091030_142638_domaci_lpo
- článek Jaromíra Jirsy „Život za 80 táců“ dostupný na: <http://blog.aktualne.cz/blogy/jaromir-jirsa.php?itemid=2817>
- článek iDnes.cz „Za záměnu embryí na klinice v Brně může lidská chyba, zjistil SÚKL“ dostupný na: http://zpravy.idnes.cz/umele-oplodneni-zamena-embryi-zeny-statni-ustav-pro-kontrolu-leciv-sukl-1qp-/domaci.aspx?c=A170103130324_domaci_fer

Resumé

Wrongful birth and wrongful life actions are one of the current issues of civil law associated with the area of health care. Generally speaking they are actions for damages for a birth of an unwanted child brought by parents or a child itself. At the moment, there is a small number of wrongful birth cases in the Czech Republic, but more of them are to be expected in front of the Czech courts because of patient's autonomy and new methods in the human reproduction field.

The topic of this thesis is very controversial due to collision legal, moral and ethical issues. Crucial question of the whole problem is whether the birth of an unwanted child (or an unwanted life) can be considered as damage. Since the explicit regulation does not usually exist, the courts' decisions play irreplaceable role nowadays.

The aim of this thesis is to try to answer the question whether these actions can be brought and heard before the courts in the Czech Republic and whether damages should be awarded on this ground.

The first chapter focuses on the explanation of the essence of wrongful birth and wrongful life cases and their division into the specific categories. The second chapter concentrates on the legislation in the Czech Republic regarding wrongful birth actions. It is necessary to consider constitutional rights (right to life versus right to privacy and family life) but the emphasis is put on regulation of liability in the Civil Code. Regulation of abortion and sterilization (as the interventions which often precede these actions) is also mentioned. The next chapter analyzes existing case law in the Czech Republic. The fourth chapter deals with case law in foreign countries, especially in the USA (where the terms wrongful birth and wrongful life come from). But the comparison with case law in Austria and Germany (as states with similar legal system) is also very important. Furthermore European court of human rights' case law is briefly analyzed. The last chapter summarizes problematic aspects of wrongful birth and wrongful life actions and concludes that wrongful birth actions could be accepted in the Czech Republic but wrongful life actions could not (same as in most countries in the world).

Abstrakt

Žaloby wrongful birth a wrongful life jsou jednou ze současných otázek občanského práva spojených s oblastí zdravotnictví. Obecně řečeno se jedná o žaloby na náhradu újmy za narození nechtěného dítěte podávané rodiči nebo dítětem samotným. V současné době je v České republice málo případů wrongful birth, avšak dá se předpokládat, že se před českými soudy budou objevovat častěji a to s ohledem na pacientovu autonomii a nové metody v oblasti lidské reprodukce.

Téma práce je velice kontroverzní, neboť se střetávají otázky právní, morální a etické. Klíčovou otázkou celého problému je, zda lze narození nechtěného dítěte (či nechtěný život) považovat za újmu. Jelikož obvykle absentuje výslovná právní úprava, rozhodnutí soudů hrají velmi důležitou roli.

Cílem této práce je pokusit se odpovědět na otázku, zda mohou být tyto žaloby podávány a projednávány před soudem v České republice a zda má být na základě nich přiznávána náhrada újmy.

V první kapitole je vysvětlena podstata wrongful birth a wrongful life žalob a jejich rozdělení do specifických kategorií. Druhá kapitola se zabývá vnitrostátní právní úpravou týkající se wrongful birth žalob. Je nezbytné vzít v potaz ústavní rovinu (právo na život versus právo na soukromí a rodinný život), ale důraz je kladen na úpravu odpovědnosti v občanském zákoníku. Rovněž je zmíněna právní úprava interrupce a sterilizace (jako zákroků, které těmto žalobám často předchází). V další kapitole je analyzována dosavadní judikatura v České republice. Čtvrtá kapitola pak pojednává o judikatuře v cizích státech, především v USA (odkud pojmy wrongful birth a wrongful life pochází). Ale také je velmi důležitá komparace s judikaturou Německa a Rakouska (jako států s obdobným právním systémem). Dále je zmíněna i judikatura Evropského soudu pro lidská práva. V poslední kapitole jsou shrnuty problematické aspekty wrongful birth a wrongful life žalob a uzavírá se, že žaloby wrongful birth mohou být akceptovány v České republice, ale žaloby wrongful life nikoli (stejně jako ve většině států na světě).

Název diplomové práce v anglickém jazyce

Wrongful birth and wrongful life actions in Czech law and international comparison

Klíčová slova

Wrongful birth, wrongful life, nechtěné dítě

Key words

Wrongful birth, wrongful life, unwanted child